

YEMEN İÇ SAVAŞI: İKTİDAR MÜCADELESİ, BÖLGESEL ETKİLER VE TÜRKİYE İLE İLİŞKİLER

CIVIL WAR IN YEMEN: THE POWER STRUGGLE, REGIONAL INFLUENCES AND RELATIONS WITH TURKEY

YEMEN İÇ SAVAŞI: İKTİDAR MÜCADELESİ, BÖLGESEL ETKİLER VE TÜRKİYE İLE İLİŞKİLER

Rapor No: 10

Ocak 2010

© 2010

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır. ORSAM, Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı’na bağlı bir kuruluştur.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkûm edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik haklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kalıcı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkıları sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi, bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM, bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM; web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak, bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

İçindekiler

Özet.....	5
Yemen: Sosyo Politik Yapı Analizi.....	6
Kuzey ve Güney Yemen Devletleri: 160 Yıllık Ayrılıktan Birleşik Yemen'e Giden Süreç.....	8
Yemen'de Demokratikleşme ve Ekonomik Yapı.....	9
Yemen'de İç Savaşın İlk Perdesi: 1962 Darbesi ve İmamlık Rejiminin Devrilmesi.....	12
Yemen'de Çatışmaların Yeniden Başlaması: Şiilerin İsyanı.....	13
İç Savaşta Altıncı Raunt: İstikrarsızlık ve Çatışma Döngüsüne Geri Dönüş.....	15
Yemen'deki Çatışmaların Bölgesel Etkileri: Suudi Arabistan-İran Mücadelesi.....	16
Türkiye-Yemen İlişkileri ve Ankara'nın İç Savaşa Yaklaşımı.....	18
Sonuç.....	20

Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Veysel AYHAN
ORSAM Ortadoğu Danışmanı
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
www.veyselayhan.com

YEMEN İÇ SAVAŞI: İKTİDAR MÜCADELESİ, BÖLGESEL ETKİLER VE TÜRKİYE İLE İLİŞKİLER

Özet

11 Ağustos 2009 tarihinde hükümetin Huti güçlerine karşı kapsamlı bir askeri operasyona başlatma kararından sonra Yemen'de yeniden başlayan şiddet olayları uluslararası toplumun dikkatinin Arap Yarımadasının güney batı topraklarına çekmiştir. Yemen'in kuzeyinde Şiiğin bir kolu olan Zeydi mezhebine bağlı gruplar ile hükümet güçleri arasında 2004 yılından beri süren gerginlik ve çatışmalar 2009 Ağustosunda bir kez daha yerini silahlı çatışmalara bırakırken, çatışmaların Orta Doğu'daki mezhepsel gerginliği ve İran ile Suudi Arabistan arasındaki rekabeti artırmasından çekinilmektedir. Yüzyıllardır Yemen politik yaşamında önemli bir etki kurmayı başaran Kuzey Yemenli Şii kabilelerin hükümete isyanına liderlik eden Hutiler, mücadelelerini ABD, İsrail ve Suudi Arabistan karşıtı bir söylemlerle sürdürürken, Abdullah Salih rejimi ise İran, Irak ve Lübnanlı Şii örgütleri Yemen'i istikrarsızlaştırmakla suçlamaktadır. Dolayısıyla Yemen'deki çatışmaların 2003 Irak Savaşı sonra daha da istikrarsızlaşan Orta Doğu'da yeni tehditlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Söz konusu yeni tehditlerin başında ise Suudi Arabistan-Yemen sınırında Hizbullah benzeri bir Şii askeri örgütünün etkin bir güç olarak ortaya çıkmasıdır.

Diğer yandan Dünyanın en yoksul ülkeleri arasında yer alan Yemen'de hükümet ile Huti güçleri arasında meydana gelen şiddet olayları nedeniyle yaklaşık 150 bin kişi yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalırken, bir dönemler ülkenin en iyi yerleşim yeri sayılan Sa'ada bölgesindeki ekonomik ve insani sorunlar derinleşmiştir. Çatışmaların nedeni konusunda birçok yaklaşım ortaya atılmaktadır. Bazı analistler Arap Yarımadasındaki İran-Suudi rekabetine dikkat çekerken diğerleri ise Kuzey Yemen'deki aşiretler arası çatışmalara, Şii-Sünni mezhep gerginliğine, Zeydilerin iktidar rekabetine veya görev süresi 2013'te dolacak olan Abdullah Salih sonrası iktidar mücadelesine dikkat çekmektedir. Sonuçta ileri sürülen tüm unsurların iç savaş sürecinde kısmi anlamda da olsa rol oynadığını belirtmek gerekir. Tüm bunlarla birlikte günümüzde yaşanan çatışmaların toplumsal ve tarihsel geri planı göz ardı etmemek gerekir. Yaklaşık 23 milyon kişinin yaşadığı Yemen toplumu kendi içerisinde mezhepsel olarak Şii ve Sünni ayrımı yaşarken son dönemde Selefi akımının da özellikle Şiiilerin yaşadığı bölgelerde yayılması gerilimin artmasına yol açmıştır. Dolayısıyla çatışmaların mezhepsel, tarihsel, politik, bölgesel aktörleri dikkate alındığında Yemen İç Savaşı'nın kısa sürede son bulmayacağını ve bölgedeki çatışma dinamiklerini daha da tetikleyeceğini öngörebiliriz.

Yemen: Sosyo Politik Yapı Analizi

Arabistan yarımadasının güney-batı köşesinde yer alan ve nüfusunu Arapların oluşturduğu bir ülke olan Yemen, batıdan Kızıl Denize, güneyden de Hint Okyanusu ile Aden Körfezine açılan konumu ile oldukça stratejik bir bölgede yer almasının yanında, Umman ve Suudi Arabistan'la sınırı olan Yemen aynı zamanda Kızıl Deniz ile Hint okyanusunu birbirine bağlayan stratejik konumdaki Aden boğazına da hakim durumdadır.¹ Diğer Arap ülkelerinden farklı olarak Bedevi kültüründen ziyade yerleşik bir toplumsal kültürü sahip olan Yemen halkı, etnik açıdan homojen olmasına rağmen, söz konusu bu etnik yapı toplumu birleştiren bir öge değildir. Zira dini açıdan da homojen bir toplum olan Yemenliler, mezhep temelinde İslamiyet'in Zeydi ve Şafii kolundandırlar.

Şiiliğin bir kolu olan ve toplumun Şii imam-lar tarafından yönetilmesini savunan Zeydilik, Hz. Osman dışında diğer üç Halife'nin halifeliğinin kabul edilmesi bakımından, diğer katı Şii anlayışından farklılaşsa da Hilafet hakkını Ehl-i Beyt ile sınırlandırması bakımından yine de Sünnilikten ayrılmaktadır. Dolayısıyla, Zeydilerdeki imamlık anlayışı 12 İmamcılar dediğimiz İran Şiiliğinden farklıdır. Zeydi Şiiliğine göre toplumu yönetme hakkı yalnızca Peygamber soyundan gelen Seyit ve Şeriflerin hakkıdır. Yemenli Şiiiler İran'daki gibi Ayetullah Humeyni tarafından geliştirilen Velayet-i Fakih teorisini benimsemezler. İmamet makamı da yalnızca Ehl-i Beyt'ten kişilere ait olduğunu ileri sürmektedirler. Bu çerçevede Hz. Hüseyin'in soyundan gelenlere Seyit, Hz. Hasan'ın soyundan gelenlere de Şerif denmekte ve bu soy silsilesi, aynı zamanda Yemen'de ayrıcalıklı toplumsal grubu oluşturmaktadır.²

Tüm bu imtiyazlı grupların yanında, Yemen toplumunun karakteristik özelliği, modern bir ulus olmaktan ziyade akrabalık ilişkilerine dayalı kabile tipi bir örgütlenmeye sahip olması ve her kabilenin başında da bir liderin bulunmasıdır. Birçok eski gelenek ve göreneğin günümüze kadar taşındığı bir ülke olan Yemen'de

şehir ya da bölge yöneticileri geçmişte kabilelerin uzlaşması (Şura yönetimi) sonucu seçilmekteydi. Dolayısıyla seçilen kişinin gücü ve otoritesi, toplumda etkin olan kabile liderlerine dayandığından sınırlı olmakla beraber atanmış değil seçilmiş olduğundan tabana yayılıyordu. Bu nedenledir ki, hem Abbasiler hem Eyyübi-ler hem de Osmanlı İmparatorluğu döneminde söz konusu güçler bu bölgede tam bir hakimiyet kuramamıştır. Nitekim, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'daki Memlük iktidarına son vermesinden sonra Yemen'deki Memlük Valisi Osmanlı otoritesini tanıdığını açıklamasına karşın Şii gruplar buna karşı çıkmıştı. İmam Şeraffedin liderliğinde başlayan Şii isyanını daha sonraki yıllarda diğer Şii isyanları takip etmiştir. Bu isyanlardan biri olan ve Şii kabilelerin desteğini alan İmam Kasım isyanı yaklaşık 40 yıl sürdükten sonra (1595-1635) 1635'de Yemen'de Osmanlı hakimiyeti fiili olarak sona ermiştir. Bu tarihten sonra yaklaşık 200 yıl Yemen Şii İmamların idaresine terk edilmiştir. I. Dünya Savaşı öncesi dönemde İmam Yahya ile bir anlaşma yapan Osmanlı İmparatorluğu İngiliz işgali altında bulunan Güney Yemen'in kurtarılması için Yemen'e asker göndermişti.³

Yemen siyasi hayatında önemli bir rol oynayan Şii imamlar, esas güçlerini toplumun yaklaşık yarısını oluşturan Şii mezhebinden alırken, nüfusun geri kalan kısmı Sünniler ve küçük bir azınlık olarak da Şii İsmaililer, Hıristiyanlar, Yahudiler ve Hindulardan oluşturmaktadır.⁴ Yemen nüfusunun yaklaşık %45'ini Zeydi Şiiiler oluştururken, %55'ini de Sünni Şafii mezhebinden kişiler oluşturmaktadır. Yemen'deki Hıristiyan nüfusun 3 bin civarında olduğu sanılmaktadır. Yemen'deki Yahudilerin önemli bir kısmı ise 2004 sonrası dönemde yaşanan iç savaş ve Şii isyancıların tehditleri sonucu ülkeden göç etmiştir.⁵

Yemen'de ikinci önemli mezhebi oluşturan Sünniler de Yemen tarihinde önemli bir yer tutmaktadırlar. Özellikle Taiz ve Tihama veya Türkiye'de bilindiği adıyla Yemen ovası civarında sayıca yoğunlaşmaktadırlar. Osmanlı'dan

önce Şii kabilelerle ihtilaf halinde bulunan ve Şii imamların dini otoritesini tanımayan Sünniler, Osmanlı'nın bölgeye gelmesi ile Osmanlı hükümdarlarına tabi olmuşlardır. Nitekim, Osmanlı Paşası Sinan Paşa, 1540'lardan sonra başlayan isyan hareketlerine katılmadıkları için ve sadakatlerinden dolayı onlara sancak vermiş ve kendilerini Mazlum olarak adlandırmıştır.⁶ Kuzey ve Güney Yemen'in birleşmesinden sonra Sünni mezhebi Yemen'deki en büyük grubu olmuştur. Günümüzde Yemen devlet ve askeri bürokrasisin Sünnilerin etkin oldukları ileri sürülmektedir. Yemen Sünniliği esas olarak Şafi'lik olarak öne çıkmasına karşın 1980'lerden itibaren Suudi Arabistan'ın desteğiyle bölgede Vahabiliğin yayılmaya başladığı görülmektedir. Bununla birlikte Vahabiliğin ciddi bir toplumsal desteği bulunmadığı gibi Yemen politik tarihinde de önemli bir yeri bulunmamaktadır.

Yemen sosyal yapısında öne çıkan bir diğer olgu ise güçlerini dinden alan Seyitler, Şerifler, Şeyhler ve Kadıların toplumda oynadıkları roldür. Bu bağlamda Hz. Hüseyin'in soyundan gelenlere Seyit, Hz. Hasan'ın soyundan gelenlere de Şerif denmekte ve bu soy silsilesi, aynı zamanda Yemen'de ayrıcalıklı toplumsal grubu oluşturmaktadır. Seyitler soy ağaçlarını Peygamberimize kadar geri götürdükleri için toplumda büyük bir saygınlığa sahiptirler. Nitekim Şii inancında imamın aynı zamanda Seyyit olması zaten mezhebin özünde vardır. Bu grupların dışında bir diğer imtiyazlı grupta kadırlardan oluşmaktadır. Bunlar Şii din alimleri ve Şii şeriatının hukukçularıdır. Bu vasıfları ile sadece din alanında değil aynı zamanda idari alanlarda da toplumun yönetici kadrolarına hakim olmuşlardır. Bu grubun altında ise Şeyh (kadı gibi dini otorite sahibiydiler ve büyük bir kısmı da kabile reisidir) ve kabile reisleri gelmektedir. Bunların da altında tüccar ve esnaf sınıfı bulunmaktadır.⁷

Yemen'deki en önemli toplumsal yapıyı kuzeyde Bakil ve Haşhid kabile konfederasyonları güneyde de sosyalistler ile İslamcı gruplar oluşturmaktadır. Bu bağlamda Yemen'deki ik-

tidar mücadelelerinde mezhep ve kabile yapısı geçmişte olduğu gibi günümüzde de etkili bir rol oynamaktadır. En önemli muhalefet Partisi olan İslah Partisi'nin liderliğini Şeyh Abdullah al Ahmer aynı zamanda kabile lideri olarak da öne çıkmaktadır. Bunun yanında ülkede iktidarı elinde tutan Ali Abdullah Salih de Hashid konfederasyonuna bağlıdır. Baas Partisi lideri Şeyh Sinan Abu Lahum ise Bakil konfederasyonuna bağlıdır.⁸ Açıkçası kabilelerin devlet bürokrasisi içerisinde güçlü bir şekilde temsil edildikleri görülmektedir. Kabilelerin güçlü liderler tarafından yönetildiği Yemen toplumsal yapısı içerisinde kabile liderleri çok önemli rol oynamakla beraber bu liderler her zaman kendi kabile üyesinin çıkarlarını gözetmek ya da kendi kabilesini temsil etmek durumunda olmayabiliyorlar. Ancak, politik liderlerin gücü kendi kabilesi ve ittifak ettiği kabilelerden aldığı destekten bağımsız değildir. Dolayısıyla Yemen politik hayatında kabileler arası mücadele ve işbirliği oldukça önemli bir yer tutmaktadır.⁹

Bu durum hem bölgenin dışarıdan kontrolünü zorlaştıran bir olgu olmuş hem de merkezi hükümetlerin kabileler üzerindeki etkisini sınırlandırmıştır. Yemen siyasal hayatında önemli bir rol oynayan Şii imamlar, esas güçlerini toplumun yaklaşık %43-48'ini oluşturan Şii mezhebinden alırken, nüfusun geri kalan kısmı Sünniler ve küçük bir azınlık olarak da Hıristiyanlar, Yahudiler ve Hindulardan oluşmaktadır. Ancak, Yemen'deki Yahudi nüfusu son yıllarda Şii militanların tehditlerinden dolayı ülkeyi terk etmesiyle azalmıştır. Günümüzde Yemen Devlet Başkanı Abdullah Salih Şii olmasına karşın yönetiminin ve ordunun ağırlıklı olarak Sünni olması mezhepsel gerginliğe yol açmaktadır. Merkezi hükümete isyan eden Şii grupların Sünnilerin ve özellikle Selefî akımının kendi bölgelerindeki faaliyetlerinin sınırlandırılmasını talep etmeleri dikkat çekicidir. Yemen'deki selefî akımın öncüleri arasında sayılan ve 2001 yılında yaşamını yitiren Muqbil al-Wadi'nin faaliyetleri sonucu Selefî akımı Şii bölgelerinde ve devlet bürokrasisinde etkin bir toplumsal taban bulması ve Abdullah Salih

yönetiminin Selefilerin faaliyetlerine tolerans göstermesi Şiilerin sert eleştirilerini de beraberinde getirmiştir.¹⁰

Kuzey ve Güney Yemen Devletleri: 160 Yıllık Ayrılıktan Birleşik Yemen'e Giden Süreç

1990'ların başına kadar Arap Yarımadasında birbiriyle rakip iki ayrı Yemen Devleti bulunmaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu'nun denetiminde olan ve I. Dünya Savaşı sonrası dönemde İmam Yahya liderliğinde bağımsızlığını ilan eden Sana merkezli Kuzey Yemen'deki iktidar yaklaşık 1000 yıldır ülkeyi yöneten Şii mezhebine bağlı seçkinlerin elindeyken Aden Merkezli Güney Yemen'de ise iktidar Marksist bir yönetim benimsemişti.

İngilizler 1820'lerin başında Güney Yemen topraklarıyla ilgilenmeye başlamış ve sonunda 1839 tarihinde de Kızıl Denizin çıkışı kontrol eden stratejik Aden topraklarını işgal ederek Yemen'deki iktidar mücadelesine katılmışlardır. 1839 yılında İngiltere'nin Aden'i işgal ettiği döneme kadar Yemen'de kurulan İmamlık rejimlerinde, gerekse Fatimi ve Osmanlı dönemlerinde Güney Yemen ve Kuzey Yemen toprakları genellikle Sana'ya merkezli bir yönetimle yönetilmişti. Nitekim sosyo-politik yapı itibarıyla de her iki bölge arasında ciddi farklar bulunmamaktadır. Her iki bölgede de kabileler, Emirler, Şeyhler ve Kadılar siyasal ve toplumsal hayatı yönlendiren güçler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle iki bölge arasında oluşan sınır, siyasi olup, Güney Yemen'in İngiltere tarafından sömürülmesi ile ortaya çıkmış ve zamanla birbirinden farklı bir politik kültürün temelini oluşturmuştur. Kuzey Yemen'in aksine İngiltere'nin işgali Aden merkezli Güney Yemen'de zamanla Arap milliyetçiliği, sendikal hareketler ve sosyalist ideolojilerin toplumsal bir taban bulmasına yol açmıştır. 1960'lara doğru Aden Arap Yarımadasındaki Arap milliyetçiliğinin ve sendikal hareketlerin merkezi haline gelmişti. Diğer bir deyişle Aden Güney Arabistan yarımadasının Beyrut'uydu. Nasır milliyetçiliği ve Baas ideolojisinin yanında örgütlü sendikalar, öğretmenler birliği gibi sivil

örgütlerin varlığı, Aden'i İngiliz işgaline karşı direnişin merkezi konumuna taşımıştı. İngilizler Aden'i işgal ettiklerinde şehrin nüfusu 500 kişi iken 1959'da bu sayı 150 bine ulaşmıştı. Bu nüfusun bir kısmını Hindistan ve Somali'deki İngiliz kolonilerinden gelenler oluştururken önemli bir oranını ise Kuzeyden ve diğer federasyondan gelen Yemenliler oluşturmaktaydı. Gelenlerin büyük bir kısmı Aden'deki işgücünü oluşturmaktaydı. Dolayısıyla Güney Yemen'in sosyal yapısı Kuzey Yemen'den farklı bir gelişme içerisinde olmuştur. Aden'de yerel gücü kabile ya da Şeyhin otoritesinden ziyade sendikaların, öğrenciler birliğinin ya da öğretmenler birliği gibi sivil kuruluşlar oluşturmaktaydı.¹¹

Nitekim 1962'de Kuzeydeki Albay Sallal darbesine paralel olarak, Güney Yemen'de de bir grup Yemenli İngiliz varlığını ülkeden çıkarmak için Marksist ideolojiyi referans alan bir gerilla hareketi başlatmıştır. Yemen'i bağımsızlığa götürecektir olan Ulusal Kurtuluş Cephesi 1962 yılında İngiliz güçlerine karşı başlattığı direniş kısa sürede örgütün Aden'e kadar olan bölgelerde denetimi ele geçirmesiyle sonuçlanmıştır. Nitekim UKC'nin Aden'e yakın bölgeleri de ele geçirmesi üzerine, 29 Kasım'da bütün İngiliz birlikleri geri çekilmiş ve 30 Kasım 1967'de Güney Yemen Halk Cumhuriyeti adıyla Arap Yarımadasında yeni bir bağımsız Yemen devleti ortaya çıkmıştır. Bu aynı zamanda 128 yıllık İngiliz egemenliğinin sona ermesi anlamına geliyordu.¹²

İngiltere'den boşalan İktidarı ele geçiren Marksistler devletin adını kısa sürede Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti olarak değiştirdikten sonra Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ideolojiyi benimseyen ülkelerle sıkı ilişkiler içerisine girdiler. İç politikada da sosyalist dönüşümü benimseyen yeni yönetim, 1970'lerden sonra toprak reformu başta olmak üzere, yabancı şirketlerin millileştirilmesi, eğitim ve kültürel dönüşüm politikalarını birbiri ardına hayata geçirmişlerdir.

Diğer yandan Kuzey Yemen'de ise 1962 yılın-

dan İmamlık rejimi bir darbe ile devrilmiş ve yerine Mısır'ın desteğiyle bir Cumhuriyet rejimi kurulmuştu. 1970'lerin başında 150 yıllık İngiliz işgalini Marksist grupların silahlı direnişi ile sonlandıran Güney Yemen'in Kuzey'le birleşeceği öngörülürken tersine rejim sorunları dolayısıyla bazı sınır çatışmaları yaşanmış ve iki taraf arasındaki gerginlik 1980'lerin sonuna kadar sürmüştü.

Nitekim İngiliz işgalini takiben birleşik Yemen politikası her iki tarafta da ciddi bir politik hareket olarak doğmuş ve her iki tarafın da hem yerel otoriteleri hem de sosyal kurumları tarafından desteklenmiştir. İlk önceleri Kuzeyli imamlar tarafından gerçekleştirilmeye çalışılan birleşme, daha sonra Cumhuriyetçiler ve Yemenli milliyetçiler tarafından sürdürülen bir amaç olmuştur. Bu dönemde Güneyde Aden ve Kuzeyde de Sana'a ve Taiz, birleşmeyi savunan milliyetçilerin toplandığı şehirler oldu. İngiliz sömürgesi Güneyden çekildiğinde ve Kuzeyde bir cumhuriyet kurulduğunda ise, Yemenli entelektüeller ve milliyetçiler birleşmenin kendiliğinden olacağı üzerinde durdular. Ancak, ilk önce Kuzeyde yaşanan iç savaşta Cumhuriyetçilerin başarı kazanamaması ve daha sonra da Güneyde Marksistlerin devleti ele geçirmesi birleşmeyi engelledi. Dolayısıyla bu dönemde her iki tarafta benimsenen farklı ideolojiler birleşme karşısındaki en büyük engeli oluşturdu.¹³

1989'a gelindiğinde Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecine paralel olarak Kuzey ve Güney Yemen'in birleşmesi tekrar gündeme gelmiş ve bu kapsamda tekrar başlayan görüşmeler en sonunda Nisan 1990'da birleşme anlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlanmıştı. Esasında her iki rejimde birleşmeyi kendi etki alanlarını genişletmek bağlamında savunmuşlardır. Güneye göre bu birleşme ulusal ya da bölgesel bir karakterden ziyade devrimci yapının Kuzeye yayılmasına yol açacak bir gelişmeydi. Bu tartışma 1990-1994 arası döneme damgasını vurmuştur. Her iki rejimde birleşmeyi, iç politik nedenlerle desteklerken, özellikle birleşmenin kendi iktidarlarının meşrutiyeti ve desteğini ar-

tıracağını hesaplamaktaydılar. Diğer yandan iki taraflı federasyona dayanacak bir birleşmede, taraflar diğerinin rejimini ve toplumunu kendi lehine daha rahat etkileme olanağı elde edecekti. Bu nedenle birleşme süreci bir kaynaşma ya da bir tarafın diğer tarafa katılımından ziyade bir devlet içinde iki egemen yapının birbiri ile rekabeti olarak görüldü. Ancak 1993 seçimlerinde Kuzeyli partilerin Güneyde etkilerini arttırmalarına karşın Güneylilerin Kuzeyde etkisiz kalmaları, Abdullah Salih'in elini güçlendirmiştir. 27 Nisan 1993'de gerçekleştirilen 301 kişilik Parlamento seçimlerinde Abdullah Salih'in partisi (General People's Congress Genel Halk Kongresi-GPC) 123 sandalye kazanırken, Islah 62, Güney Yemen'in iktidar partisi Yemen Sosyalist Partisi 57, Baas 7 (Irak taraftarı), Nasırcı partiler 4 ve içerisinde Şii milletvekillerinin de bulunduğu bağımsızlar 47 sandalye kazandılar. Seçimlerden sonra YSP'nin itirazlarına rağmen hükümetin GPC ile Haşhid Konfederasyonu lideri Şeyh Abdullah bin Hüseyin al-Ahmar'ın liderliğini yaptığı Islah arasında kurulması Kuzey-Güney çatışmasına yaşanmasına yol açmıştı. Diğer bir deyişle seçim sonuçları, Abdullah Salih'e YSP'yi baskı ile kontrolü altına alabileceğini gösterdi. Seçimlerden Güney Yemenli partilerin istenilen başarıyı sağlayamaması üzerine başlayan gerginlik en sonunda Aden'in birleşmeden çekilmesiyle sonuçlanmıştı. Ancak 1994 Temmuzunda Aden merkezli isyanın bastırılmasıyla birleşme sağlanmış oldu. Abdullah Salih birleşme ve ardından güç kullanma politikasında üç grupla ittifak yapmıştı. Bunlar Şii Kabileler, İslami gruplar ve 1970'den beri Güney rejiminden Kuzeye kaçan Güneylilerdir. Bunlarında desteğini arkasına alan Abdullah Salih Güney Yemen'i askeri güç kullanarak Kuzeye bağlamış oldu.¹⁴ Bununla birlikte 2009 tarihinde bile Güney Yemen'in Kuzey'den ayrılmasını savunan gruplar bazen Aden merkezli gösteriler düzenlemesi dikkat çekicidir.¹⁵

Yemen'de Demokratikleşme ve Ekonomik Yapı

1991 yılında kabul edilen 66 sayılı yasa ile siyasal partilerin legal siyaset yapmasının önü

açılmıştır. Arap Yarımadasında parlamenter demokrasiye geçiş sürecinde önemli bir adım atan Yemen’de 1993 tarihinde ilk kez Parlamento seçimleri gerçekleştirilmiştir. Yemen politik hayatında etkin bir rol oynayan Güney Yemen merkezli YSP ve Kuzey Yemen merkezli GPC hariç diğer partiler birleşmeden sonra çıkartılan Siyasi Partiler ve Dernekler Yasasına uygun olarak kurulmuş ve faaliyetlerine bu çerçevede devam etmektedirler. Siyasal Parti yasası kapsamında bölgesel ve kabilesel ayrımlara dayanan partilerin yasaklandığı Yemen’de ırkçı parti kurmak da yasaktır. GPC ve Islah dışındaki önemli partilerin başında temelde Arap milliyetçiliği üzerinde birleşen Baas Partisi ile Nasırcı Birlik Partisi gelmektedir.¹⁶ 2005 tarihinde içerisinde YSP ve Islah’tan ayrılan kesimler ve Nasırcı grupların da bulunduğu 5 muhalefet partisi Joint Meeting Parties adlı altında farklı bir örgütlenmeye gitmişlerdir. Liberal Şii güçlerinin desteğini arkasına alan Parti, Abdullah Salih yönetimine karşı sert bir muhalefet yürütmektedir. Diğer yandan geleneksel ve muhafazakar Şiiler ise Huttilerin Genç İnananlar Hareketi dışında legal siyasette Hak Partisi çevresinde örgütlenmişlerdir.¹⁷

Anayasal zemin çerçevesinde çok partili bir sisteme geçişin garanti altına alınması, serbest ve çoğulcu basının desteklenmesi, kadınların seçme ve seçilme hakkının geliştirilip yaygınlaştırılması, geleneksel yapıların güçlü olduğu Yemen toplumunda önemli bir başarı olarak görülmektedir. Bilindiği gibi geleneksel toplumlarda özellikle kabile sisteminin hala güçlü olduğu Yemen gibi toplumlarda kadınların

toplumda oynadıkları rol ikincil düzeyde kalmaktadır. Hem eğitim alanında hem de politik hayatta kadınlar geri planda tutulmaktadırlar. Oysa ki Yemen Cumhuriyeti Arap yarımadasında kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıyan ve bunu destekleyen ilk ülke olması açısından da önemlidir. Nitekim yalnız oy hakkı tanımakla kalmayıp, seçimlere kadınların katılmasını sağlaması açısından da büyük bir başarı göstermiştir. Seçmenlerin yaklaşık %45’inin bayanlardan oluştuğu Yemen’de ilk seçimlerde oy kullanacak kayıtlı bayan sayısı 1.8 milyon iken bu sayı daha sonraki seçimlerde 3.4 milyona kadar çıkmıştır. Ancak, buna rağmen Parlamentoda temsil edilen bayan sayısı çok düşüktür.¹⁸

Demokratik sürecin başladığı 1993’ten itibaren Yemenli seçmenler üçü Parlamento üyelerini seçmek için (1993, 1997, 2003), ikisi Devlet başkanlığı seçimi için (1999, 2006), ikisi de Yerel Meclis seçimleri için (2001, 2008) ve bir de Anayasa referandumu için olmak üzere toplam sekiz sefer sandık başına gitmişlerdir. Dolayısıyla demokratik sürecin başladığı 1993’ten itibaren gerçekleşen seçimler Yemen’deki demokratik kültürün gelişmesinde önemli bir rol oynarken, bu süreç aynı zamanda tüm Yemenli gruplar tarafından ilgi ile desteklenmektedir.¹⁹ Ancak 2009 Martında yapılması öngörülen Meclis seçimleri farklı gerekçeler öne sürülerek 2011 yılına ertelenmesi Yemen’de tek adam yönetimine dönük eleştirilerin artmasına yol açmıştır.

Aşağıdaki tabloda Parlamento seçimlerinin sonuçları verilmektedir.²⁰

Politik Partiler	1993 Seç.	27 Nisan 1997 Seç.	Ocak 2002, Partilerin Parlamentodaki Temsil Durumu	27 Mart 2003 Seç.
GPC	123	189	223	238
Islah	62	52	64	46
YSP	57	-	2	8
Baas	7	2	2	2
Nasırcı Partiler	4	3	3	3
Bağımsızlar	47	54	7	4
Belirlenmemiş	1	1	-	-
Toplam	301	301	301	301

Yemen'deki demokratikleşme süreci aynı zamanda devlet ile kabileler arasındaki ilişkilerinin tartışılmasına yol açmıştır. Ekonomik göstergelerin kötüye gittiği Yemen'de Başkan Salih kabile liderlerini sistem içerisinde tutmak için petrol gelirlerin bir kısmını kabile liderlerinin etkin olduğu bölgelere aktarmaktadır. Böylelikle merkezi hükümetin kontrol edemediği bölgeleri kabile liderleri ile kontrol altına almaya çalışmaktadır. 3.5 milyar varil petrol rezervine sahip olan Yemen'in petrol ihracı ise 2002'de günlük 460 milyon varil iken bu rakam 2008'de 300-350 milyon varil arasına düşmüştür. Devlet gelirlerinin %75'ini petrol gelirleri oluşturan Yemen'in düşük petrol fiyatları nedeniyle ciddi bir ekonomik krize doğru sürüklenme riski bulunmaktadır.²¹ Arap Yarımadasının en yoksul ülkesi olan Yemen'de 2008 yılında düşük seyreden petrol fiyatları nedeniyle ülke gelirinin daha da düşmesi sonucu 1995'de %30'olan işsizlik oranı %40'lara ulaşmıştır. Enflasyon oranlarının %27'e çıktığı Yemen'de yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfusun oranı ise %45 civarındadır.²² Buna bağlı olarak okuma ve yazma oranında da önemli düşüşler olmuştur. 1995 yılı itibarıyla erkeklerde yaklaşık %50, bayanlarda ise yaklaşık %30 okuma yazma oranı, son yıllarda hem erkeklerde hem de bayanlarda yaklaşık %5 oranında düşmüştür. Ekonomi ve eğitim alanında yaşanan olumsuzluklar da kabile liderlerinin hem kendi kabilesi hem de merkezi hükümet üzerindeki etkisini ve gücünü arttırmaktadır. Bu gerçekliğin farkında olan Başkan Salih, merkezi hükümetin güçsüz olduğu bölgelerde doğrudan kabile liderlerine para aktararak, bunların sistem içerisinde kalmasını sağlamaktadır.²³ Bu bağlamda ülke gelirlerinin daha da düşmesi ve insanların yaşam koşullarının daha da kötüleşmesi uzun dönemde Yemen'deki istikrarsızlığı derinleştirebilir.

Özellikle merkezi hükümetin kontrol edemediği ve kabilelerin etkin olduğu bölgelerin sistem dışına çıkmasını önlemeye dönük olarak 2000 yılında önemli adımlar atıldı. Bu bağlamda Başkan Salih, Yemen'deki toplumsal yapıyı dikkate alarak 20 ilde (seçimlerde başkent San'a ayrı bir

seçim bölgesi olarak kabul edilmektedir) Başkan tarafından atanan Vali ile birlikte çalışacak olan Yerel Meclislerin oluşturulmasına dönük gerekli düzenlemelerin yapılmasına destek vermiştir. Esasında Yerel Meclislerin kurulması ve bunun için doğrudan seçimlerin yapılmasına birleşmenin sağlandığı ilk yıllarda karar verilmiş ancak, daha sonra plan rafa kaldırılmıştır. Konu 2000 Şubatında tekrar Parlamentonun gündemine alındıktan sonra karara bağlanmıştır. Ancak demokrasinin güçlenmesinde önemli bir işlev görecektir olan yerel Meclislerin Yemen'deki demokratikleşme sürecine ciddi katkılar sağlayacağı açık olmakla beraber, bu konuda merkezi hükümetin sınırlı yetkilerinin devredildiği Yerel Meclis Başkanlarının doğrudan Devlet Başkanı tarafından atanması, Yerel Meclislerin Devlet Başkanı tarafından kontrol altına alınmasına yol açmıştır.²⁴

Yasal düzenlemeler tamamlandıktan bir sonraki yıl, yani, 20 Şubat 2001'de Yerel Meclisler için ilk seçimler yapıldı. Sınırlı bir yetkiye sahip olan Yerel Meclis seçimlerine katılımın yüksek düzeyde gerçekleşmiş ancak, seçimlerden sonra YSK'nın (-Yüksek Seçim Kurulu-Supreme Elections Committee-SEC) seçim sonuçlarına hile karıştırdığı iddia edilmiştir. 2008 Nisanında yerel seçim sisteminde ciddi değişiklikler yapıldıktan sonra Mayıs 2008'de gerçekleştirilen seçimlerden bir kez daha GPC adayları kazanmıştır. Diğer yandan her iki seçimde muhalif partiler GPC'nin başta medya olmak üzere devlet imkanlarından yararlanırken, diğer partilerin bu imkanlardan yoksun bırakıldığı ya da seçim çalışmalarının engellendiği de ileri sürülerek seçimleri boykot etmişlerdir.²⁵

2001'de yerel seçimlerin gerçekleştirildiği gün Yemenli seçmenler aynı zamanda Devlet Başkanı Abdullah Salih'e geniş yetkiler tanıyan anayasa değişikliği için de sandık başına gitmiştir. Muhalefetteki İslah Partisi ve Yemen Sosyalist Partisi, yerel seçimler için aday gösterse de 1978'den beri iktidarda olan Salih'i ülkeyi tek parti yönetimine götürmekle suçlayıp referandumu boykot ettiler. Salih'in anayasal değişiklik

paketi, devlet başkanı ve parlamento üyelerinin görev sürelerinin uzatılmasını ve 60 üyesinin tümünü devlet başkanının atadığı Şura Meclisinin üye sayısını 111'e çıkararak yasama yetkilerine sahip alt parlamento haline getirilmesini öngörüyor. Pakette, devlet başkanının görev süresinin beş yıldan yedi yıla çıkarılıp iki kez seçilmesine olanak sağlanıyordu. Böylelikle İslah'ın iktidara gelmesi engellenmekle kalınmıyor aynı zamanda Salih'in 2013'e kadar iktidarda kalması için koşullar da hazırlanıyordu. Referandum sonucu Abdullah Salih'in görev süresi doğrudan iki yıl daha uzatılarak 2006'ya kadar Devlet Başkanlığı görevini sürdürmesine imkan sağlandı. Yeni Anayasa aynı zamanda Başkana Şura Meclisinin üye sayısını 111'e çıkartma hakkı tanımakla birlikte Başkan tarafından atanan Şura Meclisi ile halk tarafından seçilen Parlamento arasındaki ilişki ya da yetki dağılımı ise yapılan Anayasa değişikliğinde kesin çizgilerle belirtilmemiştir. Ancak, şurası açıktır ki, Başkan Salih Şura Meclisi yolu ile Parlamento üzerindeki denetimini belirgin şekilde artırmıştır.²⁶

22 Eylül 2006'da gerçekleşen Devlet Başkanlığı seçimlerinde Abdullah Salih bir kez daha %77'lik bir oy oranıyla Devlet Başkanı seçilirken, muhalefetin desteklediği Faysal Bin Shamlan ise %21 oy almıştır. Tüm eleştirililere rağmen Abdullah Salih 2013'e kadar iktidarda kalmayı garanti etmiş oldu. Ancak, Abdullah Salih sonrası döneme ilişkin farklı senaryolar ortaya atılmaktadır. Salih'in kendi oğlu ve Cumhuriyet Muhafızları komutanı olan Ali Salih'i başa geçirme isteğine karşın hem ordu içinden hem de diğer muhalif grupların tepkisine yol açmaktadır.²⁷ Ağustos 2009'da İslah Partisi ve Haşhid Konfederasyonunun lideri olan Hüseyin Hamid al Ahmar Cumhurbaşkanını tüm önemli yetkileri oğluna ve akrabalarına devrettiğinden dolayı eleştirmiş ve derhal istifa ederek yeni bir Cumhurbaşkanlığı seçimlerini gerçekleştirme taleb etmişti.²⁸ Dolayısıyla Yemen'deki iktidar değişikliğinin Suriye veya Ürdün'den farklı ve sancılı olacağı ileri sürülmektedir.

Yemen'de İç Savaşın İlk Perdesi: 1962 Darbesi ve İmamlık Rejiminin Devrilmesi

Yemen'de 2009 yılında Huttiler ile hükümet birlikleri arasında başlayan çatışmaların başlangıç tarihini Kuzey Yemen'de gerçekleşen 1962 yılındaki darbeye kadar götürmek gerekir. 1962 yılında Albay Sallal tarafından gerçekleşen darbeyle İmamlık yönetimine son verilmiş, ardından Cumhuriyet rejimi kurulmasına karşın ülkeye istikrar gelmemiş ve Yemen günümüze kadar etkileri süren kanlı bir iç savaşın içine sürüklenmiştir.²⁹ Darbe sırasında Saray'da bulunan ancak kaçmayı başaran İmam Bedr'in başlattığı isyan kısa sürede büyümüş ve Kuzey Yemen günümüze kadar sürecek olan bir iç savaşın içine sürüklenmiştir. Darbeden sonra İmam Bedr Suudi Arabistan'a sığınmış ve oradan Mısır destekli yeni Yemen rejimine muhalefet bayrağı açmıştı. 1967'ye kadar geçen sürede Mısır önderliğinde radikal Arap devletleri Cumhuriyetçileri; S. Arabistan önderliğindeki petrol zengini Monarşi yanlısı Arap devletleri de İmamcılarını desteklemesi sonucu, Yemen toprakları Araplar arası bir savaşın sahnesi haline gelmiştir. Darbeden hemen sonra Mısır, cumhuriyetçileri desteklemek için Yemen'e asker gönderirken Suudi Arabistan ise Şii İmamları desteklemiştir. Albay Sallal komutasında gerçekleşen darbeden sonra yayınlanan ilk bildiride devrimin amaçları imamlık rejimini kaldırmak, sosyal adaleti gerçekleştirmek ve kabile imtiyazlarına son vermek olarak açıklanmasına karşın Mısır'ın etkisi yeni rejime karşı bölge ülkelerinin muhalefet etmesine yol açmıştır. Mısır askerlerinin desteğiyle Albay Sallal kısa sürede denetimi sağlamışsa da Şii kabilelerin etkin olduğu ve Suudi Arabistan sınırında bulunan kırsal ve dağlık bölgeler İmamcı güçlerin kontrolüne geçmişti. Yemen Şiiliğinde İran Şiiliğinden farklı olarak iktidarın Ehl-i Beyt soyundan gelen İmamlar tarafından yönetilmesi temel esastır. Bu durum Kuzey Yemen'de çoğunluğu oluşturan Şiilerin isyanının yayılmasına yol açmıştır. Çatışmaların yayılmasına paralel olarak Mısır ve Suudi gerginliği artmış ve bir ara Mısır uçakları Suudi Arabistan topraklarını bombalamıştır. 1962-67 arası dönem,

bir yandan hükümet birlikleri ile Şii militanların çatışmasına diğer yandan taraflar arasındaki sorunları çözmek için başarısız uzlaştırma çabalarına sahne olmuştur. Kuzey Yemen İç Savaşı'nda dönüm noktası 1967 Arap-İsrail Savaşı'nda Mısır'ın yenilmesi olmuştur. Yenilgi üzerine Nasır rejimi Cumhuriyetçilere verdiği desteği kesmek ve Cumhuriyetçi askerler de Suudi Arabistan'la anlaşmak zorunda kalmıştır. Yemen'de İmamcılar ile Cumhuriyetçilerin yeni bir iktidar paylaşımı konusunda anlaşmaya varmalarından hemen sonra Suudi Arabistan başta olmak üzere geleneksel Monarşiler Kuzey Yemen Cumhuriyeti'ni resmen tanımıştır.³⁰

1967 sonrası dönemde Kuzey Yemen'de İmamcılar ile hükümet güçleri arasındaki çatışmalar son bulmasına karşın taraflar arasındaki gerginlik ve güvensizlik sürmüştür. Hükümetin merkezi orduyu güçlendirme, Sünni grupların ordu içinde istihdamına ağırlık verme ve Şii kabilelerin etkinliğini azaltma politikaları bölgedeki tansiyonun yükselmesine yol açmıştır. 1977 yılında Devlet Başkanı Albay Hamdi, Şii kabilelerin askeri gücünü kırmaya çalışması nedeniyle suikasta uğramış ve yaşamını yitirmiştir.³¹ 1980'li ve 1990'lı yıllarda gündeme gelen Güney Yemen'le birleşme politikaları, ulusal uzlaşma girişimleri, demokratik sürece geçiş çabaları Yemen'deki iç gerginliğin azalmasına yol açmıştı. Bu dönemde başta Suudi Arabistan'da sürgün hayatı yaşayan Huti ailesine mensup Şii din adamları olmak üzere binlerce rejim karşıtı muhalifin Yemen'e dönmesine izin verilmiştir.

1990'ların başında yaklaşık 150 yıldır ayrı olan Kuzey ve Güney Yemen'in birleşmesine giden yolda siyasal parti faaliyetlerinin serbest bırakılmasının ardından Şii din âlimlerinden Majd Al-Din al Muayiddi ile Seyit Hüseyin Bedreddin El Huti'nin içerisinde yer aldığı bir grup Genç İnananlar Topluluğunu oluşturdu. Bedreddin Al Huti aynı zamanda Yemen'deki Şii'liği korumak için yaz kursları başta olmak üzere yoğun bir eğitim faaliyeti başlatmıştır. Aynı tarihlerde Suudi Arabistan destekli Selefi etkisine karşı Şii kesimler Al Hak adıyla ve

ağırlıklı olarak Güneyli sosyalist kesimler ile Şii aşiretlerin denetiminde olan bir diğer partide kurmuşlardı. 1993 seçimlerinde Şii örgütler istenilen başarıyı gösterememelerine karşın Hüseyin Huti ve arkadaşları Meclise girmeyi başarmıştı. Hüseyin Huti, 1993-1997 arası dönemde Meclis çatısı altında Şii bölgelerine uygulanan ayrımcılığa karşı mücadele vermiştir. Ancak, 1997 yılında Milletvekilliğinden istifa ederek Sudan'a din dersi almaya gitmiştir. İki yıl Sudan'da kaldıktan sonra Yemen'e geri dönmüş ve Genç İnananlar Hareketine liderlik etmeye başlamıştır. Yemen'e döndükten sonra dinsel ve dış politika konularında ABD ve İsrail karşıtı daha radikal söylemler içerisine giren Huti taraftarları Abdullah Salih'in Suudi Arabistan ve ABD'yle ilişkilerine eleştirel yaklaşmışlardır.³² Buna karşın 11 Eylül sonrası dönemde hükümetin ABD'yle sıkı bir işbirliğine yönelmesi ve Afganistan işgalinden sonra Irak'ın işgalinin gündeme gelmesi Şii gruplar ile kendisi de bir Şii olan Devlet Başkanı Abdullah Salih arasındaki gerilimin tırmanmasına yol açmıştır.

Yemen'de Çatışmaların Yeniden Başlaması: Şiiilerin İsyanı

2003 Ocağında Cumhurbaşkanı Abdullah Salih Hac vazifesini yerine getirmek için Suudi Arabistan'a giderken Sa'ada uğramıştır. Abdullah Salih hem Cuma namazını Sa'ada'daki ünlü İmam Hadi camisini kılmak hem de Haç yolunda bir konuşmak yapmayı planlamıştı. Ancak, Cuma namazı için Abdullah Salih Cuma namazını kıldıktan sonra konuşmak için harekete geçmesinden hemen sonra Cami içindeki bir grup Amerika, İsrail ve Yahudi karşıtı sloganlar atması üzerine Salih camiye terk etmek zorunda kalmıştır.³³ İmam Hadi camisindeki gösteri Yemen'deki çatışmaların başlamasında oldukça önemli bir tarihtir. Gösterilerin kısa sürede yayılması üzerine Yemen hükümeti doğrudan Genç İnananlar Hareketi'ne liderlik eden Hüseyin Huti'yi eylemleri düzenlemekle suçlamıştır. Yemen'de 2003 tarihinde Şii gruplar ile hükümet güçleri arasında başlayan gerginlik kısa sürede Şii grupların hükümeti kendi mezheplerine karşı ayrımcılık yapmak, ekonomik olarak

bölgelerine yatırım yapmamak, ABD ve İsrail’le birlikte hareket etmek ve Suudi Arabistan’ın mezhepsel ve politik faaliyetlerine destek vermekle suçlamalarıyla daha da tırmanmıştır. Salih hükümeti de hem Şii isyancılara liderlik yapan Hutileri hem de bunlara askeri ve ekonomik destek veren bazı bölge ülkelerini Yemen’i istikrarsızlaştırmaya çalışmakla suçlamıştır. Ocak 2003’ten sonra gösterilerin yayılması üzerine Salih hükümeti göstericilerin lideri olduğunu ileri sürdüğü Seyit Hüseyin Al Huti’yi gösterileri sonlandırması konusunda uyarmıştır. Ancak, Cumhurbaşkanı Abdullah Salih’in gösterileri sonlandırma girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bunun üzerine hükümet Haziran 2004’de Huti ve eylemlere karışan grupların yakalanması emrini vermiştir. Hüseyin Huti Yemen hükümetini ABD ve Suudi Arabistan’la birlikte hareket etmekle suçlamış ve askeri yöntemlerle mücadele etme kararı almıştır. Güvenlik kuvvetleri ile Huti taraftarı güçler arasında başlayan çatışmalar en sonunda 10 Eylül 2004 yılında Hüseyin Huti’nin öldürülmesiyle kritik bir aşamaya kaymıştır.³⁴ Hüseyin’in öldürülmesinden sonra hükümet tek taraflı olarak çatışmaları durdurma kararı aldı ve iç savaşın bittiğini açıkladı.

Ancak, Hüseyin’in öldürülmesinin ardından liderliği üstlenen kardeşleri Abdülmelik ve Yahya Huti Abdullah Salih rejimiyle uzlaşmayı reddetmişti. Hutiler ile güvenlik güçleri arasında iç savaşın ikinci raundu Mart 2005’de Şii grupların Sa’ada’daki hükümet güçlerine karşı topyekun saldırılar başlatmasıyla tekrar başlamıştı. Çatışmaların 2005 baharında artması üzerine hükümet birlikleri, Hüseyin Huti’nin babası Bedreddin Huti’yi gözaltına almıştır. Gözaltına alındığında 80 yaşlarında olan Seyit Bedreddin Huti hükümeti çatışmaları körüklemekle suçlamış ve eşi ve çocuklarıyla birlikte öldürülen oğlu Hüseyin’in İslam’ı savunmak dışında bir amacının olmadığını açıklamıştır. Salih rejimi ayrıca Şii kesimler tarafından desteklenen Hak Partisi ve Birleşik Halk Güçleri partilerini de hükümet karşıtı eylemlerin içinde yer almakla suçlamıştır. Diğer yandan Huti liderliğindeki

Genç İnananlar Hareketi’ne bağlı militanların Suudi Arabistan sınırında bulunan Sa’ada’nın önemli bir kısmını kontrolleri altına alması Suudi rejiminde rahatsızlık yaratmıştır. Hava unsurlarının desteğiyle başlatılan operasyonların sonunda Mayıs 2005’te hükümet bir kez daha isyancı gruplar karşısında zaferini ilan etmiş ve askeri harekâtı durdurma kararı aldığını açıklamıştır. Ancak, Huti’lerin elinde bulunan bölgeleri denetim altına almayı başaramamışlardır.³⁵

Taraflar arasındaki çatışmalar sınırlı düzeye çekilmesine karşın gerginlik son bulmamış ve 2005 sonunda hükümete yakın kabileler ile Hutileri destekleyen kabileler arasında başlayan çatışmalar kısa süre yayılarak güvenlik güçleri ile Hutilerin çatışmasına dönüşmüştür. İç Savaş’taki üçüncü dönem olarak kabul edilen çatışmalar 2006 yılının başına kadar sürmüştür. 2006 yılında gerçekleşecek seçimlere gölge düşürmemek adına Salih rejiminin Hüseyin Huti’nin kardeşi dahil olmak üzere birçok kişiyi hapisten serbest bırakması ve isyancı gruplarla diyalog kurması üzerine çatışmalar durmuştu. Ancak seçimlerden sonra taraflar arasındaki görüşmelerin başarısızlığa uğraması ve Huti taraftarlarının Yemen’deki Yahudi topluluğu tehdit etmesi olayları İç Savaş’ında dördüncü kez yeniden başlamasına yol açmıştır. Çatışmalar Mayıs 2007’e kadar sürmüştür. Mayıs 2007 tarihinde Yemen’deki istikrarsızlığı sonlandırmak amacıyla Katar Emiri Şeyh Hamad Bin Khalifa Al Thani Yemen’e gitmiştir. Çatışmalar, Katar hükümetinin arabuluculuğuyla ve Şii gruplara ekonomik destek sözleriyle son bulmuştu. 16 Haziran 2007’de ateşkes ilan edilmesinden sonra 2 Şubat 2008 tarihinde Doha’da tarafları bir araya getirmeyi başaran Katar Emiri Şeyh Hamad Bin Khalifa Al Thani bir yandan savaştan dolayı zarar gören Sa’ada ve isyancı gruplara 300 ile 500 milyon dolar arası yardım verme kararı alırken diğer yandan da Hutilerin silahlarını bırakmaları konusunda Yemen hükümetine yardımcı olmaya çalışmıştı. Katar Emirinin çabaları sonucu askeri operasyonlar ve çatışmalar durmasına karşın, bölgedeki gergin bekleyiş sürmekteydi.

Nitekim Katar'ın çabalarına rağmen hükümet birlikleri ile Huttiler arasındaki asli sorunlar çözülememiş ve Mart 2008'de taraflar arasındaki çatışmalar bir kez daha başlamıştır. Her iki taraf çatışmaların başlamasından dolayı birbirlerini suçlamışlardır. Ancak, Katar'ın vereceği ekonomik desteğin hangi yollardan dağıtılacağı, Huttilerin askeri konumlarını sürdürmesi ve bölgedeki Suudi-Katar çekişmesi sürecin başarısızlığa uğramasında önemli bir rol oynadığı ileri sürülmektedir.³⁶ Çatışmaların öncekilerden farklı olarak daha da şiddetlenmesinde Cumhurbaşkanı Salih'in Haşhid Konfederasyonuna bağlı bazı kabileleri kullanma girişimi etkili olmuştur. Yemen'deki en büyük ve en güçlü iki kabile konfederasyonundan biri olan Bakil aşiretler konfederasyonu Huttilerle birlikte hareket ederken, Haşhid konfederasyonuna bağlı kabileler ise hükümet güçlerinin yanında yer almıştır. Her iki kabile konfederasyonu arasında kan davaları bulunmaktadır. Haşhid konfederasyonuna bağlı kabilelerin cepheye sürülmesi Şii kabileler arasındaki kan davalarının bir kez daha gündeme gelmesine yol açmıştır. Nitekim iç savaşta beşinci dönemin başlamasında Haşhid ve Bakil Konfederasyonlarına bağlı kabileler arasında yaşanan yerel çaplı çatışmalar yol açmıştır. Çatışmalar Cumhurbaşkanı Salih'in 17 Temmuz'da barışçıl girişimleri önemseyip ifade eden açıklamasıyla son bulmuştur. Silahlı çatışmaların durduğu Temmuz ve Ağustosun ilk haftalarında sorunun çözümüne dönük beklentiler kısa süre de yerini kuşku ve güvensizliğe bırakmıştır.³⁷

İç Savaşta Altıncı Raunt: İstikrarsızlık ve Çatışma Döngüsüne Geri Dönüş

Temmuz 2009'da Cumhurbaşkanı Abdullah Salih'in savaş yerine barışçıl çözümleri önemseyip açıklamasının ardından hükümet güçleri ile Huttiler arasındaki çatışmalar durmuştu. Huti güçleri Sa'ada vilayetinin önemli bir kısmını kontrol altında tutmalarına karşın güvenlik güçleri hava ve kara operasyonlarını askıya almış iç savaşın bitirilmesine dönük olarak da Temmuz ayında görüşmeler yapılmıştı. Ancak, kısmi çözümler gündeme gelmesine kar-

şın güvensizliğin ve kabileler arası gerginliğin sürmesi dolayısıyla hükümet birlikleri ve onu destekleyen aşiretler ve Selefi gruplar ile Şii militanlar arasındaki güç mücadelesi kısa sürede bir kez daha yerini silahlı çatışmalara bırakmıştır. Yemen hükümeti 11 Ağustos 2009'da askeri operasyonları başlatma kararı almıştır. Ordunun Sa'ada bölgesinde kara operasyonları yanı sıra hava operasyonları da düzenlemesi sonucu yüzlerce sivil yaşamını yitirirken³⁸ binlercesi evlerini terk ederek çadırlara veya mülteci kamplarına yerleşmek zorunda kalmıştır. Savaşın tekrar başlamasından sonra Abdullah Salih rejimi "kanser" olarak tanımladığı Huti güçleri yok etmek için aşırı güç kullanma politikasına yönelmiştir. Bu kapsamda ülkenin değişik bölgelerindeki Şii aşiretlerden toplandığı on binlerce militanı Huti güçlerine karşı cepheye sürmüştür. Yemen hükümetini destekleyen Mısır'da yayımlanan al Ahram Weekly'de Nasır Arabî tarafından yayınlanan bir yazıda hem Raşhid hem de Bakil liderlerinin hükümet güçleriyle birlikte isyancılara karşı savaşıacaklarını açıkladıklarını ifade etmiştir.³⁹ Ancak, Mısır kaynaklı haberlerin aksine hükümet Bakil kabileleriyle güç mücadelesi içerisinde olan Şii Haşhid kabilesinden destek almaktadır. Ateşkesin yürürlükte olduğu Temmuz 2009'da Cumhurbaşkanı Abdullah Salih Huti karşıtı kabilelerle görüşmüş ve yaklaşık 27 bin kişilik bir askeri güç oluşturmuştur. Ayrıca Hutilere karşı olan birçok kabilenin de gönüllü olarak hükümet birliklerinin safında çatışmalara katılmak için başvurdukları sürülmektedir.⁴⁰

Silahlı çatışmaların başlamasından hemen sonra, 22 Ağustosta hükümet tek taraflı ateşkes koşullarını açıkladı. Altı maddeden oluşan ve ateşkes koşullarından ziyade isyancı grupların koşulsuz teslim olmasını talep eden önerileri Huti güçlerinin Sa'ada ve diğer kontrol altında tuttukları bölgelerden çekilmesi, dağdaki militanların direnişten vazgeçmelerini, ellerindeki silahları ve ele geçirdiği mühimmatları teslim etmeleri, kaçırılan yabancılara akıbeti hakkında hükümetle işbirliği yapmaları, Sa'ada kaçırıldığı kişileri teslim etmeleri ve yerel yönetimin

iç işlerine hiçbir şekilde müdahale etmemelerini içermekteydi.⁴¹ Yemen hükümeti askeri operasyonların isyan bitirilinceye veya isyancılar önerilen altı maddelik ateşkes koşullarını kabul edinceye kadar süreceğini açıkladılar.

Diğer yandan Abdülmelik Huti ise koşulsuz silah bırakma talebini doğrudan reddetmiştir. Abdülmelik Huti tarafından Eylül başında yapılan bir açıklamada Abdullah Salih tarafından sunulan ateşkesin uluslararası kamuoyunu yanıltılmaktan başka bir amaca hizmet etmediğini ve hükümetin öngördüğünden daha güçlü ve daha uzun sürecek bir savaşa hazır olduklarını ileri sürülmüştü. Açıklamada taraftarlarının hükümet birlikleriyle her cephede savaşı genişletecekleri belirtmişti.⁴²

Huti isyanını bitirmek için Cumhurbaşkanı Abdullah Salih'in oğlu Ahmed Ali Abdullah Salih'in komuta ettiği Cumhuriyet Muhafızları bölgedeki askeri operasyonlarını genişletmiştir. Hükümet modern Rus tanklarına sahip olan Cumhuriyet Muhafızlarının bölgedeki operasyonlarını isyancılar koşulsuz teslim olana kadar süreceğini açıklamıştır. Tarık'taki Cumhuriyet Muhafızları karargâhını ziyaret eden Abdullah Salih burada yaptığı konuşmada Muhafızlara olan güveninin tam olduğunu ve Sa'ada'daki tüm bölgelerin isyancılardan temizleninceye kadar Cumhuriyet Muhafızlarının onlarla savaşaacağını ifade etmiştir.⁴³

11 Eylülde hükümet kaynakları Amran vilayetindeki Harf Sufyan bölgesinin Huti güçlerinden alındığını ve Sa'ada da isyancılara karşı başarılı operasyonlar yapıldığını açıklamalarına karşın, Hutiler tarafından yapılan açıklamalarda ise son çatışmalarda hükümet güçlerinin büyük kayıplar verdiğini ve Sa'ada'yı koruyacak güçte olduklarını öne sürmüşlerdir⁴⁴. İslah Partisi liderlerinden Hüseyin Al-Ahmer'in sorunun barışçıl yöntemlerle çözülmesi ve diyalog çağrılarına rağmen Yemen hükümeti isyancı gruplarla görüşmeyeceğini açıklamıştır.⁴⁵ İslah Partisi hem Yemen'deki en önemli muhalefet

Partisi hem de Sünni İslamcı grupların desteğini arkasına alan bir partidir.

Bölgedeki çatışmaların Sa'ada'nın yanı sıra başkent Sana'a ve Amran vilayetlerinde de şiddetlenmesi üzerine Yemenli muhalefet örgütleri hem hükümete hem de Huti güçlerine yaptıkları çağrıda derhal bir ateşkesin hayata geçirilmesini ve savaştan zarar görenlere insani yardımların gönderilmesi için gerekli mekanizmaların acilen hayata geçirilmesini talep etmişlerdir. Muhalefet partileri ayrıca çatışan taraflar kabul ettikleri takdirde sorunun giderilmesi için arabulucu rolü oynamaya hazır olduklarını açıklamışlardır. Ancak Abdullah Salih muhalefet partilerinin krizi çözecek yeteneğe sahip olmadığını ve aksine krizi derinleştirmekle suçlamıştır.⁴⁶ Ancak, yardım kuruluşları ve basın mensuplarının girişine yasaklanan bölgelerde yaşanan savaştan kaçmak isteyen binlerce insanın, içilebilir su olmak üzere en temel ihtiyaçlarının karşılanmadığı ileri sürülmektedir. Uluslararası yardım kuruluşları bölgedeki insani durumun giderek kritiklediğine dair endişelerini dile getirmektedirler.⁴⁷

İnsani boyut bir tarafa Yemen'deki çatışmaların Arap Yarımadasındaki istikrarsızlığı daha da derinleştirmesinden endişe duyulmaktadır. İsyan eden Huti güçlerinin toplumsal bir desteği bulunmaktadır. Hutili liderlerin önemli bir kısmı Yemen dışından isyanı yönetmektedir. Ayrıca, bölge ülkelerinin iç savaşa kayıtsız kalması ve çatışmalara taraflardan birinin yanında müdahale etmesi gündemdedir. Özellikle İran ve Suudi Arabistan'ın Yemen'deki çatışmalarda aktif bir politika izledikleri ileri sürülmektedir. Nitekim Yemenli yazarlarda sözkonusu unsurlardan dolayı Yemen iç savaşının daha uzun yıllar süreceğini ileri sürmektedirler.⁴⁸

Yemen'deki Çatışmaların Bölgesel Etkileri: Suudi Arabistan-İran Mücadelesi

Yemen'de süren çatışmaların mezhepsel, tarihsel ve politik arka planı bulunmasına karşın, 2004 tarihinde çatışmaların tekrar başlamasında ve şiddetlenmesinde İran, Libya ve/veya

Suudi Arabistan'ı sorumlu tutanlar bulunmaktadır. Son dönemdeki çatışmalarda ağır silahların kullanılması ve Şii grupların San'a yönetiminin yanı sıra Suudi Arabistan, İsrail ve ABD karşıtı söylem ve gösteriler düzenlemesi dikkat çekmektedir. İç Savaşın 2009 Ağustosunda tekrar başlamasından hemen sonra bir açıklama yayınlayan hükümet sözcüsü Hasan Ahmad al-Levzi ülke ismi belirtmeden yabancı güçleri isyancı gruplara finansal ve politik destek vermekle suçlamıştı. Açıklamada "Dinsel otoriteler ülkemizin iç işlerine karışmaya çalışmaktadır. Bu otoriteler terörizm suçu işleyen kesimlere politik ve ekonomik destek vermekte ve Yemen, özellikle de Sa'ada'nın istikrarını ve güvenliğini yıkmayı amaçlamaktadırlar."⁴⁹ Açıklamada ayrıca bir ülke büyükelçisinin Dışişleri Bakanlığına çağrılarak Yemen iç işlerine karışmaması yönünde uyarıldığı belirtilmişti.

Yemen hükümeti çatışmaların şiddetlendiği Ağustos ayının son günlerinde İran medyasında yer alan haberler dolayısıyla İran Büyükelçiliğini uyarma gereği duymuştur. Al Mithaq gazetesine bir demeç veren Yemen Dışişleri Bakanı Abubakr al-Qirbi, İran Büyükelçisini İran basınında çıkan haberlerden dolayı uyardığını ve isyancıları destekleyici yayınların sürmesi durumunda bunun iki ülke ilişkilerine olumsuz yansıtacağını kendisine ilettiğini açıklamıştı. Bakan Yemen hükümetinin İran'la ilişkilerinde tamiri zor olacak kararlar alabileceğini de sözlerine eklemiştir.⁵⁰ İran'dan Arapça yayın yapan El-Alem gazetesinde yayınlanan haberlerde Yemen birlikleri ile Suudi güçlerin birlikte Şii militanlara karşı operasyonlar yaptığı belirtilmekteydi. Söz konusu haberler üzerine Yemenli yetkililer 21 Ağustos 2009'da güvenlik güçleri tarafından Sa'ada ve Amran bölgesinde gerçekleştirilen operasyonlarda bazıları İran yapımı olan kısa menzilli füzeler ve otomatik silahların ele geçirildiğini açıklamıştı.⁵¹

Yemen-İran ilişkilerinde yaşanan gerilim Cumhurbaşkanı Abdullah Salih'in Katar merkezli El Cezire Kanalına verdiği bir röportajda İran ve Irak'taki Sadr grubunu Şii militanları

desteklemekle suçlamasıyla daha da tırmanmıştır.⁵² Son açıklamanın ardından Yemen hükümeti İran'ı Yemen'in iç işlerine karışmak ve "terörist" olarak nitelendirdiği isyancıları desteklemekle suçlamış olmaktadır. Abdullah Salih yaptığı bir diğer açıklamada ise yargılaması süren iki isyancının İran'dan 100 bin dolar para aldıklarını itiraf ettiklerini ileri sürmüştür.⁵³

İki ülke arasındaki tansiyonun yükselmesi üzerine İran tarafı Yemen'in istikrarını desteklediklerini ve ikili ilişkileri güçlendirmek için aralarındaki her sorunu konuşmaya hazır olduğunu açıklamıştır. Yemen Dışişleri Bakanı'yla bir telefon görüşmesi gerçekleştiren İran Dışişleri Bakanı Muttaki bir kez daha Yemen'deki çatışmaların ve akan kanın Yemen hükümetinin ve halkının çıkarına olmadığına inandıklarını ifade etmiştir. Sözlerinin devamında Muttaki, "*Yemen'in dostu olan İran, Yemen'in kendi iç sorunlarını hiçbir dış müdahale olmadan diyalog yoluyla çözeceğine inanmaktadır*" ifadelerini kullanmıştı.⁵⁴

İran'ın girişimlerine rağmen Yemen ve bölge ülkeleri Tahran ve Lübnan'daki Hizbullah örgütünün Şii militanları desteklediğine inanmaktadır. Nitekim sözkonusu görüşmelerin ardından Cumhurbaşkanı Abdullah Salih yaptığı bir açıklamada doğrudan İran hükümeti suçladıklarını ancak İran'ın arabuluculuk önerisinden Tahran'ın isyancı gruplarla görüştüğünü anladıklarını öne sürmüştür. Konuşmasının devamında İranlı grupların isyancıları desteklediğine dair bazı kanıtlardan söz etmiştir.⁵⁵ Diğer yandan Suudi Arabistan 2003 sonrası dönemde İran'ın Ortadoğu'da etkisini artırmasından rahatsızlık duymaktadır. Bölgede Şiiliğin güçlenmesinden çekinen Suudi Arabistan sınırın diğer yakasında Hizbullah benzeri bir Şii örgütün kurulmasını öncelikli tehdit olarak değerlendirmektedir. Yemen'deki Hak Partisi yetkililerine göre Suudi Arabistan sınırdaki Şii güçlerin hareketlerin endişe duymaktadır. Yahya Huti de Suudi Arabistan'ın Yemen'deki Şii hareketliliğinden rahatsız olduğunu ve Salih rejimi Şii gruplarla savaşıması yönünde ekonomik ve po-

litik baskı kurduğunu öne sürmektedir.⁵⁶ Suudi Arabistan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Usama Nuggali Yemen'deki çatışmalara yönelik olarak yaptığı bir açıklamada “*Yemen’in güvenliği ve istikrarı Suudi Arabistan, bölge ve komşu ülkeler açısından önemlidir*” ifadelerini kullanmıştır.⁵⁷ Suudi Arabistan ve Yemen hükümeti İran’ı Şii militanları desteklemekle suçlamasına karşın Şii militanlar ise Suudi Arabistan’ı çatışmalara müdahil olmakla suçlamaktadır. Şii militanlar tarafından 31 Ağustosta yapılan bir açıklamada Suudi jetlerin Şii militanların denetiminde olan bölgelere hava saldırıları düzlendiğini ileri sürmüşlerdi.⁵⁸

Yemen’de yaşanan ve her geçen gün şiddetlenen çatışmalar, Ortadoğu’daki mezhepsel gerginliği ve İran-Suudi Arabistan arasındaki mücadeleyi bir kez daha gündeme taşımıştır. Nitekim İran’ın dışında Bahreyn ve Irak’taki Şii grupların da doğrudan Hutileri desteklediklerine dair açıklamalar yapması bölgedeki Şii-Sünni gerginliğinin genişleyerek süreceğine işaret etmektedir. Irak Parlamentosu Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Şeyh Hamam Hamaudi 16 Ağustosta yaptığı bir açıklamada Yemen hükümetinin eski Baasçılara verdiği desteğe karşılık Hutileri Bağdat’ta bir Merkez büro açmaya davet etmişti.⁵⁹ Böylelikle dolaylı olarak Yemen hükümetinin Sünni Arapları desteklemesine karşın Bağdat’ında Şii Yemenli desteklemesi önermiş olmaktadır. Suudi Arabistan’ın yanı sıra İran karşıtı devletler ise Yemen iç savaşında Salih hükümetini desteklemektedir. Bu durum hem Arap Yarımadasındaki istikrarsızlığın hem Sünni-Şii gerginliğinin daha da artmasına neden olabilir.

Türkiye-Yemen İlişkileri ve Ankara’nın İç Savaşta Yaklaşımı

Yemen’de yaşanan iç savaş tüm bölge ülkelerini olduğu gibi Türkiye-Yemen ilişkilerini de farklı boyutlarda etkilemektedir. Yaklaşık 500 yıl öncesine dayanan Türkiye-Yemen ilişkilerinde yaşanan gelişmeler bir kez daha iki ülke ilişkilerinin tarihsel geri planı üzerinde durulmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda açıklı türküler

lere konu olan Türkiye-Yemen ilişkileri Yavuz Sultan Selim’in Mısır seferiyle başlamıştır. Dönemin en büyük İslam gücü olan Osmanlı İmparatorluğu, Yavuz Sultan Selim önderliğinde Suriye ve Mısır’a sefer düzenlediğinde, Yemen, Memlük hükümdarına bağlı Kafkas kökenli Emir İskender Bey tarafından yönetilmekteydi. Emir İskender, Memlüklere karşı isyan eden ve Yemen’de kendi egemenliğini kuran Beni Tahir Devletini yıkan Emir Beresbay’ın isyancılar tarafından öldürülmesinden sonra, onun yerine bölgeye gönderilmiş ve kısa sürede Yemen’de otoriteyi tekrar kurmuştu. Yavuz Sultan Selim, 1517’de Memlük devletini yıkıp Kahire’nin yönetimini üstlenince Çerkez Beyi Emir İskender de Osmanlı Sultanına biat etmiş ve onun adına camide hutbe okutmuştur. Böylelikle Yemen dolaylı da olsa Osmanlı İmparatorluğu’nun bir parçası haline gelmiştir. Ancak, Emir İskender’in biat etmesi, özellikle Şii kabileler tarafından desteklenmemiş ve kısa sürede İmam Şerafeddin liderliğinde Emire karşı büyük bir isyan başlamıştır.⁶⁰ Osmanlı karşıtı başlayan isyanlar sonucunda Şii İmamlar kısa sürede Yemen’in birçok bölgesinde denetimi ele geçirmişlerdir. Bu durum, Mısır Valisi Hadım Süleyman Paşa’nın 1538’de ki Hint seferi ile son bulmuştur. Süleyman Paşa tarafından düzenlenen seferin ardından Yemen’de yeniden Osmanlı etkisi kurulabilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu 1540 yılında Yemen’e beylerbeyi statüsü vermiş ve ilk beylerbeyliğine de Gazze Sancak Beyi Mustafa Paşa tayin edilmiştir.⁶¹

Osmanlı İmparatorluğu Yemen’deki etkisini güçlendirmeye çalışırken, 1595’de İmam Kasım İmamet iddiası ile Osmanlıya karşı ayaklanmıştır. Zeydi kabilelerin desteğini arkasına alan İmanın, 1635’e kadar süren ayaklanması neticesinde Yemen’deki Osmanlı etkisi bir kez daha sona ermiş ve Yemen Şii İmamların etkisine bırakılmıştır. Diğer yandan Osmanlı’nın Yemen’le ilişkisi kesilmişse de bu topraklar İmparatorluğun bir parçası olarak görülme-ye devam edilmiştir. Nitekim 1840’lara doğru İngilizler Aden çevresinde bir kömür deposu yapmak için Osmanlıya İmparatorluğu’ndan

izin istemeleri dikkat çekmekte yarar vardır. Bu dönemde Portekizlerin daha sonra da Fransız, İngiliz ve Almanların Yemen’i kendi etki alanlarına almaya çalışması İmparatorluğun Yemen politikasını derinden etkilemiştir. Yemen toprakları üzerindeki mücadeleyi kaygıyla izleyen Osmanlı İmparatorluğu 1849 tarihinde Kıbrıslı Tefik Paşa komutasında Yemen’e başarılı bir askeri sefer düzenlemiştir.⁶² Devam eden Şii isyanları 1872 tarihinde San’a’nın da denetim altına alınmasına kadar sürmüştür. Yemen’deki Şii gruplar 1900’lerin başında bu kez İmam Yahya önderliğinde yeni bir isyan hareketi başlatmaları üzerine başlayan olaylar 1911 yılına kadar sürmüştür. 1911 tarihinde İzzet Paşa ile İmam Yahya arasında yapılan bir antlaşma ile Şii isyanı son bulurken anlaşmanın en önemli özelliği Osmanlı İmparatorluğu İmam Yahya’nın İngiliz işgali altındaki Güney Yemen üzerindeki hak iddiasını desteklemesi ve buna karşı İmam Yahya’nın de Osmanlı yönetimine bağlı kalacağını kabul etmesiydi.⁶³ Şii milislerle birlikte İngiliz işgaline karşı başlatılan Savaş 1914 yılına kadar sürmüştür. 1914 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere arasında imzalanan antlaşma ile Osmanlı İmparatorluğu Güneydeki İngiliz egemenliğini tanımıştı. Fakat I. Dünya Savaş başladığında Osmanlı İmparatorluğu İmam Yahya’ya bağlı güçlerle birlikte bu bölgedeki İngiliz varlığına son vermek için ortak harekâtlar düzenlemiştir. Osmanlı İmparatorluğu 7.Orduyu San’a da kurmuştu. Bu Ordu karargâhı günümüzde Savunma Bakanlığı ve devlet misafirhanesi olarak kullanılmaktadır.⁶⁴ Ayrıca, eski Osmanlı Askeri Karargâhı Genelkurmay Başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığının bugün çalışma ofisi olarak kullanılmaktadır. Yemen cephesindeki savaş 1918 yılına kadar sürmüştür. Savaşın ardından İmam Yahya 1921 tarihinde TBMM’ne bir mektup göndererek yeni kurulan Türkiye hükümetine bağlılığını açıklamıştır. Bu bağlılık resmi olarak 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması ile son bulmuştur.⁶⁵ Günümüzde Sana’adaki Osmanlı şehitliğinin kitabesinin üstünde *“İmam Yahya Hazretleri ile birlikte İslam uğrunda (İttihad-i İslam uğrunda) ifşai hayat eden Osmanlı kah-*

raman şühedasıdır” diye yazısı halen durmaktadır.⁶⁶ Yemen hükümeti daha sonraları bu bölgede bir Türk şehitliğinin yapılmasına izin vermiş ve toprakları da Türkiye’ye bağışlamıştır.

I. Dünya Savaşı’nın ardından Osmanlı İmparatorluğu Yemen’den çekilmesine karşın, bir kısım subay, bürokrat ve askerler geri dönmemiş ve Yemen’e yerleşmişlerdir. Dr. Gedikli tarafından Yemen’de gerçekleştirilen araştırmalardan anlaşıldığı üzere günümüzde 10 binin üstünde Türk Yemen sınırları içinde yaşamaktadır. San’a’daki Türkerlin sayısının 6 bin civarında olduğu sanılmaktadır. San’a da muhtarının bir Türk olduğu Bir-ül Azep Mahallesi gibi Türk mahalleleri bulunduğu gibi Osmanlı askeri olan dedelerinden Türkçe konuşmayı öğrenen Yemen vatandaşları da bulunmaktadır. 2005 yılında Başbakan Erdoğan’ın Yemen ziyaretinin ardından ilişkilerin gelişmesi üzerine Yemen hükümeti Sana’a da bir Türk okulunun açılmasına izin vermiştir. Mart 2009 tarihinde 550 kişinin öğrenim gördüğü okulu ziyaret eden dönemin TBMM Köksel Toptan’ın ziyareti büyük bir coşkuya yol açmıştı.⁶⁷ Bunların yanı sıra Ethemoğulları Köyü gibi Türklerin yoğun olarak yaşadığı küçük yerleşim birimleri bulunmaktadır. Yemen’den dönmeyenler arasında yer alan son Osmanlı Yemen Valisi Mahmud Nedim Paşa İmam Yahya döneminde de San’a Valisi olarak görevine sürdürmesi dikkat çekicidir.⁶⁸

Osmanlı sonrası dönemde yeni bir idari, siyasi ve askeri yapı oluşturma sürecinde İmam Yahya, Yemen’de kalan Osmanlı bürokratlarından ve askerlerinden ciddi şekilde yararlanma yoluna gitmiştir. Düzenli ordunun ilk birlikleri eski Osmanlı askerlerinden oluşmaktaydı. İmam Yahya, geride kalan yaklaşık 300 Osmanlı askeri ile modern Yemen ordusunun çekirdeğini oluşturuldu. Askeri yapının dışında Dışişleri danışmanlarını da Osmanlı’nın geride kalan bürokratlarından oluşturmuştu. Bunlardan en önemlisi uzunca bir dönem Yemen Dışişleri Bakanlığı görevini yürüten Muhammed Ragıp Bey gelmektedir. 1960’a kadar İmam yönetimlerine danışmanlık yapan Ragıp Bey aynı za-

manda İmam Ahmed'in de kayınpederidir.⁶⁹ Dışişleri Bakanı Ragıp Bey'in otomobili günümüzde San'a'daki Askeri Müzenin giriş kısmında sergilenmektedir.⁷⁰

Diğer yandan Yemen'deki Osmanlı mirasına rağmen Türkiye-Yemen ilişkileri 1980'lerin sonlarına kadar bir gelişme göstermemiştir. 20 Aralık 1986 tarihinde Başbakan Turgut Özal'ın Yemen ziyaretinin ardından 1988 tarihinde San'a'da ilk Türkiye Büyükelçiliği açılmıştır. Ancak, iki Yemen'in 1990 yılında birleşmesinden sonra da Türkiye-Yemen ilişkileri düşük yoğunlukta seyretme devam etmiştir. İki taraf arasındaki ilişkiler ilk önce 2005 Temmuzunda Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün İslam Konferansı Örgütü'nün toplantısı çerçevesinde düzenlediği Yemen ziyareti ardından da Yemen Başbakanı Abdulqadir Bajammal Türkiye ziyareti ve Ekim 2005'de Başbakan Erdoğan'ın Yemen ziyaretiyle değişmeye başlamıştır. Karşılıklı heyetler arası ziyaretler 2008 yılının başında en üst seviyeye çıkmıştır. Bu çerçevede Yemen Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih, 25–26 Şubat tarihlerinde Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün resmi davetlisi olarak Türkiye'ye üst düzey bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Türkiye ile Yemen arasında cumhurbaşkanları düzeyinde gerçekleşen bu ilk ziyarette, taraflar siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerin yanı sıra bölgesel ve uluslararası konular üzerine fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Cumhurbaşkanı Salih'in ziyareti öncesi ise 7 Eylül 2005 tarihinde Ankara'da imzalanan "Türkiye-Yemen Karma Komitesi Üçüncü Dönem Toplantısı Protokolü"nü onaylanması işlemi gerçekleştirilmiştir. Protokol kapsamında ticari, kültürel, enerji, sağlık ve turizm gibi birçok alanda ortak çalışmaların yapılması kararlaştırılmıştır.⁷¹ 2009 yılında taraflar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine dönük bir takım karşılıklı ziyaretlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu çerçevede Şubat 2009 tarihinde Dışişleri Bakanı Ali Babacan Yemen'e resmi bir ziyaret düzenlemiştir. Babacan ziyaretinden kısa bir süre sonra da TBMM Başkanı Köksal Toptan ve beraberindeki milletvekili heyeti resmi davetli olarak Yemen gitmiştir.

Nitekim resmi düzeyde ilişkilerin gelişmesi kısa sürede Türkiye'nin Yemen'de yaşanan şiddet olayları karşısındaki politikalarını da etkilemiştir. Yemen iç savaşının başlamasından sonra Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan resmi açıklamalarda Yemen'in toprak bütünlüğünün desteklediği açıkça ifade edilmiştir. Haziran ayında Şii güçler ile hükümet birlikleri arasındaki gerginliğin silahlı çatışmalara dönüştüğü günlerde, 18 Haziran 2009'da Dışişleri Bakanlığı tarafından konuya dönük yapılan açıklamada "Türkiye, Yemen'in istikrarını, ulusal birliğini ve toprak bütünlüğünü desteklemektedir" ifadesi kullanılmıştır. Açıklamanın devamında "kökleri uzun, ortak bir tarihe dayanan ve ilişkilerimizin mükemmel olarak tanımlanabileceği dost ve kardeş Yemen'de son aylarda meydana gelen, ülkenin siyasi istikrarını hedef alan şiddet olayları üzüntüyle karşılanmaktadır. Yemen'in istikrarı tüm bölgenin barış ve istikrarı için önem taşımaktadır" denmişti.⁷² Şiddet olaylarının sürmesi üzerine 23 Eylülde yapılan bir diğer açıklamada da şiddet olaylarının Yemen'in ulusal birliği ve toprak bütünlüğü temelinde çözüme kavuşturulmasının desteklediği ifade edilmiştir.⁷³ Türkiye'nin Yemen hükümetine verdiği destek Dünya Gıda Programı tarafından uluslararası kamuoyuna duyurulan yardım çağrısına 100 bin ABD Doları tutarında bir nakdi yardımla daha da somutlaşmıştır. Sonuç olarak Türkiye'nin Yemen'de meydana gelen şiddet olayları karşısında açıkça San'a hükümeti desteklemesi dikkat çekicidir. Bu çerçevede Türkiye'nin Suudi Arabistan'ın önderlik ettiği Arap tezlerini desteklediği görülmektedir.

Sonuç

Yemen'de Ağustos 2009 tarihinde yeniden başlayan şiddet olayları uluslararası toplumun dikkatinin Yemen'e çevrilmesine yol açmıştır. Yemen'in kuzeyinde Şiiğin bir kolu olan Zeydi mezhebine bağlı gruplar ile hükümet güçleri arasında 2004 yılından beri süren gerginlik ve çatışmaların kökenleri 1962 darbesine kadar götürmek gerekir. 1962 yılında gerçekleşen darbenin ardından İmamlik rejimine son verilmesine karşın ülke bir iç savaşın içine sürük-

lenmiş ve çatışmalar 1967 yılına kadar sürmüştü. Hükümet birlikleri ile Şii kabileler arasında sağlanan uzlaşma sonucu iç savaş son bulurken 2000'lerin başında bu kez de Abdullah Salih hükümetine karşı yeni bir isyan hareketi başlamıştır. 2003 Irak işgali sonrası Orta Doğu'da artan mezhepsel mücadelenin de etkisiyle hükümete karşı ayaklanan Şii kabilelerin temel hedefi hem kendi bölgelerindeki özerkliklerini korumak hem de Yemen hükümetinin ABD başta olmak üzere Batılı ülkelerle kurduğu diplomatik ve siyasi ilişkilerine muhalefet etmektir. Yemendeki gerginlik 2009 Ağustosunda yerinin bir kez daha silahlı çatışmalara bırakırken, olayların Orta Doğu'daki Şii-Sünni gerginliğini ve İran ile Suudi Arabistan arasındaki rekabeti artırmasından çekinilmektedir. Nitekim her iki ülkenin de Yemen'deki çatışmalara farklı açılardan müdahil olma girişimleri dikkat çekmektedir. Diğer yandan Türkiye'nin Yemen sorununa yaklaşıma bakıldığında ise Türk hükümetinin öncelikli olarak sorunların barışçıl yöntemlerle çözümlenmesini desteklediği görülmektedir. Bununla birlikte Yemen hükümetinin toprak bütünlüğü ve siyasi istikrarına özel bir önem atfedilmektedir.

metinin toprak bütünlüğü ve siyasi istikrarına özel bir önem atfedilmektedir.

Yemen'de yaşanan iç savaş ve çatışmalar kısa sürede insani sorunların daha da derinleşmesine yol açmıştır. Dünyanın en yoksul ülkeleri arasında yer alan Yemen'de hükümet ile Huti güçleri arasında meydana gelen şiddet olayları nedeniyle yaklaşık 150 bin kişi yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalırken, bir dönemler ülkenin en iyi yerleşim yeri sayılan Sa'ada bölgesindeki ekonomik ve insani sorunlar derinleşmiştir. Çatışmaların nedeni konusunda birçok yaklaşım ortaya atılmaktadır. Bazı analistler Arap Yarımadasındaki İran-Suudi rekabetine dikkat çekerken diğerleri ise Kuzey Yemen'deki aşiretler arası çatışmalara, Şii-Sünni mezhep gerginliğine, Abdullah Salih sonrası iktidar değişikliğine veya Zeydilerin iktidar rekabetine dikkat çekmektedir. Sonuçta tüm bunların iç savaş sürecinde kısmı anlamda da olsa rol oynadığını belirtmek gerekir. Bu çerçevede Yemen İç Savaşı'nın kısa sürede son bulmayacağını ve bölgedeki çatışma dinamiklerini daha da tetikleyeceğini öngörebiliriz.

DİPNOTLAR

- 1 İhsan S. Sırma, Osmanlı Devletinin Yıkılışında Yemen İsyancıları, Konya: Selam Yay., 1995, s. 33.
- 2 Robert D. Burrowes, "Prelude to Unification: The Yemen Arap Republic, 1962-1990", International Journal of Middle East Studies, Vol: 23, Iss:4 (Nov., 1991), ss. 484-485
- 3 Detaylı bilgi için bkz., Bkz.: Veysel Ayhan, "Arap Yarımadasında Demokrasi Olabilir Mi? Yemen Örneğinde Demokrasi ve Toplumsal Yapının Tarihsel Perspektifte Analizi", İkinci ODTU Uluslararası İlişkiler Konferansı, Ankara, 23-25 Haziran 2003, <http://www.ir.metu.edu.tr/conf/papers/ayhan.pdf>
- 4 Edgar O'Ballance, The War in Yemen, London: Faber and Faber, 1971, ss. 20-21.
- 5 US Department of State, International Religious Freedom Report , "Yemen: 2008 Report on International Religious Freedom ",<http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2008/108496.htm>, (e.t. 10.09.2009)
- 6 Yemen toplumsal yapısı ve Osmanlı'nın bölgedeki etkisi için bkz., Hulusi Yavuz, Yemende Osmanlı Hakimiyeti, İstanbul: yyy., 1984
- 7 Burrowes, loc. cit.
- 8 Elham M. Manea, "Yemen, The Tribe And The State", Al Baba News, <http://www.al-bab.com/yemen/soc/manea1.htm>, (e.t. 10.07.2008)
- 9 Eski Başbakanlardan Abd al-Karim al-Iryani bir konuşmasında Yemen'deki Kabileciliğin Yemen uygarlığı kadar eski olduğunu ifade etmiştir. Bkz, Abd al-Karim al-Iryani, "The Role Of The State In A Traditional Society", Al Bab News, <http://www.al-bab.com/yemen/gov/iryani1.htm> 1-4 1998, (e.t. 09.07.2008)
- 10 1960 ve 1970'lerde Suudi Arabistan'da eğitim faaliyetleri içerisinde bulunan Muqbil al-Wadi'nin öldüğü tarihe kadar Suud ailesiyle iyi ilişkiler içerisinde olduğu ileri sürülmektedir. Bu konuda bkz., Laurent Bonnefoy, "Varieties of Islamism in Yemen: The Logic of Integration Under Pressure", Middle East Review of International Affairs, Vol:13, No: 1 (March 2009), ss. 30-31
- 11 Tom Little, South Arabia: Arena of Conflict, London: Pall Mall Press, 1967, ss. 64-67, 179;
- 12 Ibid., s.179

DİPNOTLAR

- 13 F. Gregory Gause III, "Yemeni Unity: Past and Future", Middle East Journal, Vol: 42, No: 1, (Winter 1988), ss.35-37
- 14 Fred Halliday, "The Formation of Yemeni Nationalism: Initial Reflections", Ed.:Israel Gershoni-James Jankowski, Rethinking Nationalism in the Arab Middle East, New York: Columbia University Press, 1997 <http://www.ciaonet.org/book/jankowski/jank02.html>
- 15 Bkz., South Arabia Times (SAT), "Soldiers returning from Sa'dah held a gas truck in Twor Al Baha and south flags on the roofs of government facilities", <http://sa-times.co.cc/demonstrations/soldiers-returning-from-sadah-held-a-gas-truck-in-twor-al-baha-and-south-flags-on-the-roofs-of-government-facilities/>, 09.08.2009, (e.t.13.09.2009)
- 16 Ayhan, op. cit., s. 16
- 17 Michaelle Browsers, Origins and Architects of Yemen's Joint Meeting Parties, "International Journal of Middle Eastern Studies, Vol: 39, No:4 (2007), ss.565-586...
- 18 İlk parlamento seçimlerinden sonra 17 bayan Parlamenteoya girme başarısı gösterirken bu sayı 1997'de 11'e düşmüştür, bkz. Preliminary Statement Of The Ndi International Election Observer Delegation To Yemen's April 27 Legislative Elections, National Democratic Institute: for International Affairs, Sana'a, April 29, 2003, http://www.ndi.org/worldwide/mena/yemen/statements/prelimstatement_042903.asp
- 19 Ibid.
- 20 Ayhan, op. cit., S.17
- 21 Ginny Hill, "Yemen: Fear of Failure, November 2008, The Chatham House, s. 6-7 http://www.chathamhouse.org.uk/files/12576_bp1108yemen.pdf, (e.t.11.08.2009)
- 22 CIA World Factbook, "Yemen", <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ym.html>, (e.t.08.09.2009)
- 23 Willims, Peter, "The Stakes Are Higher", Middle East, Iss:332,(Mar., 2003), ss. 24-28
- 24 Human Rights Watch, "Yemen's Constitutional Referendum and Local Elections", (Feb., 2001), <http://www.hrw.org/backgrounder/mena/yemen-bck-0201.htm> (e.t.08.09.2007); World Bank, "Yemen", (Summer 2008), <http://siteresources.worldbank.org/INTYEMEN/Resources/310077-1098870168865/YEU-Summer08.pdf>.3
- 25 Ibid; Library of Congress – Federal Research Division, "Country Profile: Yemen: August 2008", <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Yemen.pdf>, (e.t.11.09.2009)
- 26 Human Rights Watch Backgrounder , "Yemen's Constitutional Referendum and Local Elections,," February 2001, <http://www.hrw.org/backgrounder/mena/yemen-bck-0201.htm>.
- 27 Hill, op. cit., s. 5
- 28 Rasha, "Hameed Al-Ahmar's Interview with Al-Jazeera", South Arabia Times (SAT), 06.08.2009, <http://sa-times.co.cc/events/hameed-al-ahmars-interview-with-al-jazeera/?wscr=1280x800>, (e.t.11.09.2009)
- 29 Albay Sallal Zeydi olmakla beraber güçlü bir sosyal yapıdan gelmemekteydi; büyük bir kabile veya Seyyid gibi bir konumu yoktu. Genç yaşta Irak'a askeri eğitime gönderilmiş ve Irak'tayken reformcu hareketlere ilgi duymaya başlamıştı. Ülkeye döndükten sonra orduda yer almışsa da rejim karşıtlığından dolayı sekiz ay hapis yatmış. İmam Ahmed döneminde 7 yıl hapis yattıktan sonra Hudeyde Valliliğine tayin edilmiştir. Reformcu kimliği ile İmam Bedr'le iyi bir dostluk kuran Sallal, İmam'ın başa geçmesi ile doğrudan Genelkurmay başkanlığına gelmekteydi. O'Ballance, op. cit., ss. 70, 73.
- 30 Detaylı bilgi için bkz., Ayhan, op. cit., ss.10-12
- 31 Ibid., s. 12
- 32 Abdullah Lux, "Yemen's last Zayd Imm: the shabb al-mumin, the Malzim, and 'izb allh' in the thought of usayn Badr al-Dn al-th", Contemporary Arab Affairs, Vol:2, No: 3 (July–September 2009), s. 376
- 33 Ibid., s. 375
- 34 2004-2009 arası dönemde yaşanan beş büyük çatışma dönemi için bkz., International Crisis Group, "Yemen: Defusing the Saada Time Bomb", Middle East Report, No:86, 27 Mayıs 2009
- 35 Ibid., s. 3
- 36 Ibid., . 21-24.
- 37 Hanna Labonté, "Yemen'de İç Savaş:Teredütlü Barış",Çev.: Tuba Tunçak, Qantara.de News, http://tr.qantara.de/webcom/show_article.php/_c-670/_nr-294/i.html, (e.t.10.09.2009)
- 38 Hassan Al-Haifi, "The Hated War in Sa'ada: Outside the Context of Good Governance", Yemen Times, <http://www.yementimes.com/article.shtml?i=1292&p=opinion&a=1>, 09.09. 2009. (e.t.12.09.2009)
- 39 Nasser Arrabyee, "No end In Sight", Al Ahram Weekly, 27 August - 2 September 2009, Issue No. 962
- 40 UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs-Integrated Regional Information Networks, "YEMEN: The conflict in Saada Governorate", 24.07.2009, <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=79410>, (e.t.10.09.2009)
- 41 Yemen News Agency (SABA), "Six points proposed to Saada rebels to end insurgency", 31.08.2009, <http://www.sabanews.net/en/>

DİPNOTLAR

- news191274.htm , (e.t.12.09.2009)
- 42 Nasser Arrabyee, "Al Houthi rebels in Yemen vows long war and new surprises", Gulf News,02.09.2009, <http://www.gulfnews.com/news/gulf/yemen/10345710.html>, (e.t.10.09.2009)
- 43 Mohammad Bin Sallam, "Government reinforces army to eradicate Houthis", Yemen Times News, Vol:16, Iss:1290,(31.08 2009- 02.09.2009), <http://www.yementimes.com/article.shtml?i=1290&p=front&a=1> (e.t.11.09.2009)
- 44 Ahmed Al-Haj, "Battle in Yemen rages on despite mutual cease-fire", The Daily Texan News, <http://www.dailytexanonline.com/world-nation/battle-in-yemen-rages-on-despite-mutual-cess-fire-1.1873980>, (e.t.13.09.2009)
- 45 Arthur Bright, "Yemen rejects peace talks with rebels", The Christian Science Monitor, 11.09.2009, <http://www.csmonitor.com/2009/0911/p99s01-duts.html>, (e.t.12.09.2009)
- 46 Yemen Post Newspaper, "Al-Sadr Movement and Iran Keen for Houthi Followers: Saleh", 09.09.2008, <http://www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=3&SubID=1260&MainCat=3>, (e.t.10.09.2009)
- 47 Bkz., UN News Centre Home, Yemen: UN appeal remains unfunded as thousands flee fighting through desert", 11.09.2009, [http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=32025&Cr=yemen&Cr1=\(e.t.10.09.2009](http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=32025&Cr=yemen&Cr1=(e.t.10.09.2009)
- 48 Bkz.: Hakim Almasari, "My Group", Abdul Malik Al-Houthi, Yemen Post Newspaper, 06.09.2009, <http://www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=1&SubID=1240>(e.t.10.09.2009)
- 49 Reuters News, "Yemen Points to Iranian Backing for Rebels," 18.08.2009, <http://www.reuters.com/article/africaCrisis/idUSLI379993>(e.t.10.09.2009)
- 50 News Daily, "Yemen protests to Iran over Shi'ite rebels"; 31.08.2009, <http://www.newsdaily.com/stories/tre57u2my-us-yemen-clashes/> (e.t.10.09.2009)
- 51 Chris Harnisch, "A Critical War in a Fragile Country: Yemen's Battle with the Shiite al-Houthi Rebels", Iran Tracker News, 31.08.2009, <http://www.irantracker.org/analysis/critical-war-fragile-country-yemens-battle-shiite-al-houthi-rebels>, (e.t.10.09.2009)
- 52 Yemen Post Newspaper, "Al-Sadr Movement.", loc. cit.
- 53 Hammoud Mounassar, "Yemen presses war against northern rebels", The Daily Star, 11.09.2009, http://www.dailystar.com.lb/article.asp?edition_id=10&categ_id=2&article_id=106371(e.t.12.09.2009)
- 54 Yemen Post Newspaper, "Iran offers support for Yemen to end fighting", 08.09.2009, <http://www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=3&SubID=1254&MainCat=3>(e.t.12.09.2009)
- 55 Yemen News Agency (SABA), "Saleh: We can't accuse Iran, but Iranian support reaches rebels ", 11.09.2009, <http://www.sabanews.net/en/news193497.htm>(e.t.12.09.2009)
- 56 UN Office for., loc. cit.
- 57 "Yemen'de S. Arabistan-İran Çatışması", Haber 10 News," <http://www.haber10.com/haber/178779/>, 26 Ağustos 2009, (e.t.10.09.2009)
- 58 Andrew Hammond, "Yemen protests to Iran over Shi'ite rebels", Reuters News, 31.08.2009, <http://www.reuters.com/article/world-News/idUSTRE57U2MY20090831>, (e.t.12.09.2009)
- 59 Sahwa Net, "İraçli MP Demands to Establish Headquarters of al-Houthi in Baghdad", 16.08.2009., http://www.alsahwanet.net/view_nnews.asp?sub_no=402_2009_08_16_72343, (e.t.12.09.2009)
- 60 Yavuz., op. cit., s 41.
- 61 Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın no: 7, Ankara 1996, ss. 5-7.
- 62 İhsan S. Sırma, Osmanlı Devletinin Yıkılışında Yemen İsyancıları, Konya: Selam Yay., s. 64.
- 63 Başbakanlık Devlet.. op.cit.,s. 9, 32.
- 64 Orhan Gedikli, Yemen'deki Türk İzleri, Ufuk Ötesi, Kasım 2008.
- 65 Yavuz, op. cit., s. 32.
- 66 Gedikli, op. cit.
- 67 Türkiye Büyük Millet Meclisi Resmî İnternet Sitesi, "TBMM Başkanı Toptan Yemen'de", 04 Mart 2009, http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=84304, (e.t. 06.10.2009)
- 68 Yemen'deki Türk izleri üzerine detaylı bilgi için bkz., Gedikli, loc. cit.
- 69 O'Ballance, op. cit.,s. 29.
- 70 Gedikli, loc. cit.
- 71 Bkz., T.C. Resmî Gazete, "Türkiye-Yemen Karma Komitesi Üçüncü Dönem Toplantısı Protokolü" 15 Şubat 2008, Sayı : 26788, Karar Sayısı : 2008/13219.
- 72 Yemen'de Son Aylarda Meydana Gelen Şiddet Olayları Hk Dışişleri Bakanlığı Açıklaması, No:97, 18 Haziran 2009.
- 73 Yemen'deki Gelişmeler Hk Dışişleri Bakanlığı Açıklaması, No: 166, 23 Eylül 2009.

CIVIL WAR IN YEMEN: THE POWER STRUGGLE, REGIONAL INFLUENCES AND RELATIONS WITH TURKEY

Report No: 10

January 2010

© 2010

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

History

In Turkey, the shortage of research on the Middle East grew more conspicuous than ever during the early 90's. Center for Middle Eastern Strategic Studies (ORSAM) was established in January 1, 2009 in order to provide relevant information to the general public and to the foreign policy community. The institute underwent an intensive structuring process, beginning to concentrate exclusively on Middle Eastern affairs. ORSAM's research is sponsored by the Turkmeneli Cooperation and Culture Foundation.

Outlook on the Middle Eastern World

It is certain that the Middle East harbors a variety of interconnected problems. However, neither the Middle East nor its people ought to be stigmatized by images with negative connotations. Given the strength of their populations, Middle Eastern states possess the potential to activate their inner dynamics in order to begin peaceful mobilizations for development. Respect for people's willingness to live together, respect for the sovereign rights of states and respect for basic human rights and individual freedoms are the prerequisites for assuring peace and tranquility, both domestically and internationally. In this context, Turkey must continue to make constructive contributions to the establishment of regional stability and prosperity in its vicinity.

ORSAM's Think-Tank Research

ORSAM, provides the general public and decision-making organizations with enlightening information about international politics in order to promote a healthier understanding of international policy issues and to help them to adopt appropriate positions. In order to present effective solutions, ORSAM supports high quality research by intellectuals and researchers that are competent in a variety of disciplines. ORSAM's strong publishing capacity transmits meticulous analyses of regional developments and trends to the interested parties. With its web site, its books, reports, and periodicals, ORSAM supports the development of Middle Eastern literature on a national and international scale. ORSAM facilitates the sharing of knowledge and ideas with the Turkish and international communities by inviting statesmen, bureaucrats, academics, strategists, businessmen, journalists and NGO representatives to Turkey.

Contents

Summary.....	29
Yemen: An Analysis of its Sociopolitical Structure.....	30
Northern and Southern Yemen:	
The Process of Unification after One Hundred and Sixty Years of Separation.....	31
Democratization and Yemen's Economic Structure.....	33
The First Round of Civil War in Yemen:	
The Coup of 1962 and the Overthrow of the Imams' Regime.....	35
Renewed Conflict in Yemen: The Shiite Uprising.....	36
The Sixth Round of Civil War: Instability and the Return of the Conflict Cycle.....	38
The Regional Impact of the Conflicts in Yemen: The Saudi Arabian-Iranian Rivalry.....	39
Turkey-Yemen Relations and Ankara's Approach Towards the Civil War.....	40
Conclusion.....	43

.....
Assoc. Prof. Veysel AYHAN
ORSAM Middle East Advisor
Abant İzzet Baysal University
Dept. of International Relations
www.veyselayhan.com

CIVIL WAR IN YEMEN: THE POWER STRUGGLE, REGIONAL INFLUENCES AND RELATIONS WITH TURKEY

Summary

Violence in Yemen resurged after the government's decision to launch an extensive operation against the Houthi elements on August 11, 2009, and made the southeastern region of the Arabian Peninsula a new area of interest to the international community. Tension between the Zaidiyya (a Shiite sect) and Yemeni government forces has been ongoing since 2004, and again erupted into armed conflict in August 2009. This conflict is sure to increase the tensions between sectarian groups in the Middle East and trigger rivalry between Iran and Saudi Arabia.

Houthis lead the uprising of the Northern Shiite tribes, which have an important place in Yemen's political life, against the government, and are embracing an anti-US, anti-Israeli and anti-Saudi Arabian approach. The Abdullah Saleh regime, on the other hand, is blaming Shiite organizations in Iran, Iraq and Lebanon for destabilizing Yemen. As a result, the conflicts in Yemen create new problems for the Middle East, already unstable since the 2003 Iraq War. The major development is the emergence of a Hezbollah-like Shiite military organization on the border of Saudi Arabia and Yemen as an active power.

The conflict between the Houthis and the government in Yemen, one of the poorest countries on earth, has forced 150 thousand people to flee their homes. Economic and humanitarian problems have worsened in Sa'ada, which was once the best developed region in Yemen. There are many ways to explain the causes of the conflict. Some analysts put an emphasis on the intensifying competition between Iran and Saudi Arabia in the Arabian Peninsula, while others point to the intertribal conflicts in Yemen, the Shiite-Sunni tension, the power struggle of the Zaidiyya and the potential power struggles of the post-Saleh period expected to begin in 2013 when his presidency will end. Here, one should note that that all of these elements did play a part in the civil war to some extent. We should consider the social and historical background of current conflicts. While the 23 million people of Yemen are facing Shiite-Sunni discrimination, the new Salafite movement spreading in the Shiite regions is increasing the tension. Therefore, when considering the sectarian, historical, political and regional facts, we can assume that the civil war in Yemen will not cease in a short term and will trigger the dynamics of conflict in the region.

Yemen:**An Analysis of its Sociopolitical Structure**

Yemen is located in the southwestern corner of the Arabian Peninsula and is populated by Arabs. Yemen, with the Red Sea to the west, the Indian Ocean and the Gulf of Aden to the south and borders with Saudi Arabia and Oman, is located at a strategic point. It dominates the Gulf of Aden due to its position at the convergence of the Red Sea and the Indian Ocean.¹ Unlike other Arab states, it has a settled social structure rather than a Bedouin society. Yemenis are ethnically homogenous, but ethnicity is not a unifying element. Although they are religiously homogeneous as well, they belong to the Zaidiyya and Shafi'ite sects of Islam. Zaidiyya is a branch of Shiitism that believes society should be ruled by Shiite Imams. Zaidiyya differs from strict Shiite belief since it recognizes the caliphate of all four caliphs, but it limits the caliphate rights to the Ehl-i Beyt (Mohammed's descendants), and it differs from Sunni belief as well. Thus Zaidiyya beliefs are different from Iranian Shiism, or the Twelve Imam's belief. According to Zaidiyya Shiitism, only the Seyyids and Sharifs who are Mohammed's descendants have the right to rule. The chair of the imamate also belongs to the Ehl-i Beyt. The Shiites in Yemen do not accept the Iranian Velayet-I Fakihi theory, developed by Ayatollah Khomeini. In this context, Hz. Hussein's descendants are called Seyyid, Hz. Hasan's descendants are called Sharif, and members of this bloodline form Yemen's privileged social group.²

Beyond these privileged groups, Yemen's characteristic social structure is not a modern society, but a tribal organization based on blood relations where each tribe has its own leader. In Yemen, where old traditions are still current, regional and provincial authorities were chosen with the consent of tribes in the past. Therefore, the power and authority of the chosen leader was limited, since it derived from the powers of influential tribal leaders. After all, he had influence among the grassroots since he was elected, not appointed. For this

reason, during the reign of the Emevites, Abbasids and Ottomans, these powers could not take ultimate control over the area. When Sultan Selim I ended the reign of the Mamelukes in Egypt, the Mameluke governor declared he would recognize the reign of the Ottomans, but the Shiites refused. The Shiite rebellion led by Imam Sherafeddin was followed by many other Shiite rebellions. One of these Shiite tribal rebellions led by Imam Kasim lasted for 40 years (1595-1635) and as a result, Ottoman rule in Yemen actually ceased in 1635. After this date, Yemen was ruled by Shiite Imams for two hundred years. The Ottoman Empire made an agreement with Imam Yahya before WWI, and sent troops to liberate Southern Yemen from British occupation.³

Shiite Imams played significant roles in the political life of Yemen, and drew their real strength from the Shiite sect that included half of the population. The rest of the population includes Sunnis and small minorities of Shiite Ismailites, Christians, Jews and Hindus.⁴ Zaidiyya Shiites constitute 45% of Yemeni society, and Sunni Shafi'ites, 55%. There are about three thousand Christians in Yemen. The majority of Yemen's Jews left the country after the civil war in 2004, due to the threat of the Shiite insurgency.⁵

Sunnis, the second important sect in Yemen, also play a significant role in Yemen's history. They live mainly in Taiz and Tihama. Sunnis, who fought with the Shiite tribes and refused the reign of the Shiite Imams before the Ottomans, submitted to the rule of Ottoman authorities when the Ottoman Empire seized the region. The Ottoman Sinan Pasha, even rewarded the Sunnis with a Sanjak for their loyalty since they did not take part in the uprisings and were referred to as the Mazlum (oppressed).⁶ When Southern and Northern Yemen united, the Sunnis formed Yemen's largest community. Today they are said to be influential within the state and military bureaucracy of Yemen. Although the original Sunni belief in

Yemen was Shafi'ism, since the 1980s, especially with the influence of Saudi Arabia, Wahhabism became widespread in the region. Still, Wahhabism does not have strong social support or political significance in Yemen's history.

Another outstanding element in Yemen's social structure is the role of the Seyyid's, Sharif's, Sheikhs and Cadis. Hz. Hussein's descendants are called Seyyid, Hz. Hasan's descendants are called Sharif and members of this bloodline form Yemen's privileged social group. The Seyyid's have a great prestige since their family tree goes back to Hz. Mohammed. In Shiite belief, it is essential that the imams are Seyyids. Another privileged group is the Cadis. These are the Shiite scholars and jurists of the Shari'a. These qualities make them not only religious but also social authorities. This social rank is followed by the sheiks who are religious authorities and tribal leaders. The next rank consists of tradesmen and artisans.⁷

The most important social structures in Yemen are formed by the Bakil and Hashid Confederations in the North and the socialist and Islamist groups at the South. In this context, sectarian and tribal structures play an important role in the power struggles in Yemen today as they did in the past. Sheikh Abdullah al Ahmer who is the leader of the prominent opposition party, the Islah Party, is a tribal leader at the same time. Ali Abdullah Saleh who holds power in the country is affiliated with the Hashid Confederation. Sheikh Sinan Abu Lahum, the leader of the Baath Party, is affiliated with the Bakil Confederation.⁸ Tribes are strongly represented within the state bureaucracy. In Yemen's social structure where tribes are ruled by powerful leaders, the tribal leaders play important roles, but they cannot always look out for the interests of their own tribe members or represent their own tribes in every case. Still the power of political leaders is not free from the support of his own tribe or associate tribes. Therefore, intertribal struggles and cooperation hold a significant place in Yemen's political

life.⁹ These facts have made the region hard to control externally and limited the government's control on the tribes. The Shiite Imams who play a major role in Yemen's political life draw their strength from the Shiite sect which constitutes the 43-48% of the society. The rest of the society is made up of Sunnis and minorities such as the Christians, Jews and Hindus. As a result of the intimidations of the Shiite militia, Yemen's Jewish population has decreased in number during recent years. Although the current President Abdullah Saleh is of Shiite origin, the Sunni majority in the government and army causes sectarian stress. Shiite groups that rebel against the government want the Sunni, especially Salafite, movements in their regions to be limited. Due to the activities of the prominent Hafeite leader, Muqbil al-Wadi (who died in 2001), the Salafite movement became influential within the state bureaucracy in the Shiite regions. This movement and President Abdullah Saleh's tolerant approach towards the movement is harshly criticized by the Shiites.¹⁰

Northern and Southern Yemen: The Process of Unification after One Hundred and Sixty Years of Separation

There were two rival Yemeni states in the Arabian Peninsula until the early 1990s. North Yemen was under Ottoman control until it declared independence after WWI under the leadership of Imam Yahya, and had been ruled by Shiite leaders for the last thousand years. Its capitol was Sana. On the other hand, Southern Yemen adopted a Marxist regime and its capitol was Aden.

The English became interested in South Yemen during the early 1820s, and finally in 1839 they occupied Aden, a strategic point that controls the outlet of the Red Sea. So the English became involved in the power struggle in Yemen. Until 1839 when England occupied Aden, the Imam regimes in Northern and Southern Yemen were ruled from Sana, both during the Fatimi and Ottoman periods. Thus, the socio-political structure in both regions was not dif-

ferent. Emirs, sheikhs and cadis came to the fore as prominent figures and leaders of society. That is why the borders between the regions are political. They appeared after England began to exploit South Yemen and paved the way to a different political culture. Contrary to the situation in North Yemen, the English occupation in South Yemen caused Arabic nationalism, trade union movements and socialist ideologies to find a social base. During the 1960s, Aden became the center of Arab nationalism and unionist movements in the Arabian Peninsula. In other words, Aden became the Beirut of Southern Arabia. Nasser nationalism, Baathist ideology, organized unions and civilian organizations such as the Teacher's Union made Aden the center of insurgency against English occupation. The population of Aden was 500 when the English occupied the city and it reached 150,000 in 1959. The population was partially formed by those coming from English colonies in Somalia and India, the rest were Yemenis coming from the North and the other federation. The newcomers formed the labor class in Aden. Thus, the social structure of South Yemen developed differently from the North. In Aden, the local powers were civilian organizations such as the trade unions, student unions and the teacher's union rather than tribal leaders and sheikhs.¹¹

Paralleling Colonel Sallal's 1962 Coup in the North, a group in South Yemen launched a guerilla operation based on Marxist references to rid the country of the English presence. As a result of the National Liberation Front's insurgency against the English launched in 1962, the organization took control of the region up to Aden in a short time. After the NLG took control over the regions near Aden, English troops withdrew on November 29 and on November 30, 1967, a new, independent state was established on the Arabian Peninsula by the name "People's Republic of Southern Yemen." Thus the English reign of 128 years came to an end.¹²

Marxists took over the government and soon changed the state's name into "The People's

Democratic Republic of Southern Yemen," establishing close relations with the Soviet Union and other socialist states. The new government also embraced social transformation regarding its internal policies and realized reforms such as the land reform, the nationalization of foreign corporations, educational and cultural reforms successively since the 1970s.

Meanwhile, the Imam regime in the North was overthrown by a coup in 1962, and with the support of Egypt it was replaced with a republican regime. South Yemen ended the 150 year long English occupation with a Marxist insurgency in the early 1970s, was expected to unite with the North. But in the contrary, regime issues caused border conflicts between the North and the South and the tension lasted until the 1980s.

In fact, the United Yemen policy emerged as a serious political movement in both nations after the English occupation, and was supported by the local authorities and social institutions on both sides. Unification was the aim of the Imams in the beginning, but later it was embraced as an aim by republicans and Yemeni nationalists as well. In this period, pro-unity nationalists gathered in Aden at the South and Sana and Taiz at the North. When the English withdrew from the South and a republic emerged in the North, Yemeni intellectuals and nationalists assumed that unity would happen as a matter of course. But first the failure of the republicans in the civil war in the North, and then Marxist rule in the South hindered unification. The ideologies embraced by the parties created barriers to unification.¹³

In 1989, parallel to the collapse of the Soviet Union, the unification of the North and South again became an issue. Negotiations to this effect were finalized in April 1990 with the signing of a unification treaty. In fact, both sides supported unification in order to expand their areas of influence. For the South, unity would spread the revolutionary structure, rather than the national and regional character, to the

North. This argument left its mark on the 1990-94 process. Both sides supported unity for internal political reasons and believed that unity would consolidate legitimacy and support for their authority. A bipartite federation would allow both sides to influence the other's regime and community easily. Therefore, rather than a process of accommodation, unity was seen as a competition between two sovereign entities within one state. In the 1993 elections, Northern parties increased their influence in the South, while Southern parties remained ineffective in the North. This strengthened Abdullah Saleh's hand. In the parliamentary elections of April 27, 1993, Abdullah Saleh's General People's Congress (GPC) won 123 out of 301 seats in the parliament while the Islah Party won 62, the Yemen Socialist Party (YSP, the governing party in Southern Yemen) won 57, the pro-Iraqi Baathists won 7, Nasserist parties won 4, and independents (including Shiite candidates) won 47 seats. Despite the YSP's objections, a coalition government was formed by GPC and Islah Party (ruled by Hashid Confederation leader, Sheikh Abdullah bin Hussein) which caused conflicts between the North and the South. In other words, the election results proved that Abdullah Saleh could control the YSP through pressure. As a result of the tension caused by the failure of Southern parties, Aden retreated from unity. In 1994, a riot in Aden was quelled and unity was achieved. To maintain unity and power politics, Abdullah Saleh formed alliances with three groups: the Shiite tribes, Islamist groups and Southern Yemenis who had fled the Southern regime and migrated to the North since 1970. With the support of these three groups and by using military power, Abdullah Saleh managed to annex South Yemen to the North.¹⁴ Still, even in 2009 some groups defending the separation of South Yemen from the North are holding demonstrations in Aden.¹⁵

Democratization and Yemen's Economic Structure

The law number 66 adopted in 1991 allowed parties to pursue politics legally. Yemen thus

took an important step towards parliamentary democracy in the Arabian Peninsula, and held its first parliamentary elections in 1993. Except for the YSP, which played a significant role in South Yemen's political life, and the GPC of North Yemen, all political parties have been established in accordance to the political parties and associations law, adopted after the unification and are continuing their activities in the same manner. In Yemen, the establishment of parties based on regional and tribal discrimination is banned and racist parties are forbidden as well. Besides the GPC and the Islah Party, the Baathist Party (based on Arab nationalism) and the Nasserist Party are the prominent parties.¹⁶ Groups that separated from the the YSP and the Islah Party in 2005, and five opposition parties, including the Nasserists, have formed the Joint Meeting Party. This party, supported by the liberal Shiite powers, is leading a stiff opposition to Abdullah Saleh. The conservative Shiites, on the other hand, are organized by the Houthi Young Believers Movement and by the Hak Party in legal politics.¹⁷

Securing the constitutional transition into a multi-party system, supporting free and pluralist journalism and the enfranchisement of women are seen as major achievements in Yemen, where traditional structures are very strong. As we know, in traditional societies where the tribal structure is still powerful as it is in Yemen, women have a secondary role in society. They remain in the background in the fields of education and political life. In this context, Yemen is significant for being the first government in the Arabian Peninsula to give women the right to vote and to be elected. Yemen achieved success not only by granting these rights, but also by encouraging women to participate in the elections. In Yemen, where 45% of the voters are female, the number of registered female voters was 1.8 million in the first elections. This number increased to 3.4 million in the following elections. Still, the number of female representatives in the parliament remains very low.¹⁸

Since 1993, when the democratic process began, Yemeni voters have gone to the polls eight times: three times to elect parliament members (1993, 1997, 2003); two times to elect the president (1999, 2006); two times for the Local Assembly Elections (2001, 2008); and once for the constitutional referendum. These elections have played a significant role in the development of democratic culture in Yemen. This process is also supported by all Yemeni groups.¹⁹ But since the parliamentary elections planned for March 2009 were postponed to 2011 for various reasons, criticisms of “one man’s” authority in Yemen have been raised.

The results of the parliamentary elections are given in the chart below.²⁰

The democratization process in Yemen has also caused debates regarding the relations between the government and the tribes. In Yemen, where economic figures indicate deterioration, President Saleh transfers some of the oil income to regions where tribal leaders are influential in order to keep the tribal leaders within the system. This way tribal leaders take control over the regions the government fails to control. Yemen has 3.5 billion barrels of oil reserves. Back in 2002, Yemen’s oil export was 460 million barrels per day, but in 2008 that number decreased to 300-350 million barrels. Low oil prices may draw Yemen into a serious economic crisis since 75% of the state revenue is based on oil income.²¹ Due the low oil prices,

the unemployment rate reached 40% in Yemen, which is the poorest country in the Arabian Peninsula. The unemployment rate was 30% in 1995. In Yemen, where the inflation rate is around 27%, 45% of the people are living below the poverty line.²² Accordingly, literacy rates have dramatically declined. While 1995 figures indicate that literacy rates were 50% among the female and 30% among the male population, recent figures show that these rates have declined 5% in both groups. Deterioration in the fields of economy and education is increasing the tribal leaders’ influence over their tribes and the central government. President Saleh is aware of this fact, and is transferring money to tribal leaders to keep them within the system in regions where the government is weak.²³ In this context, the decrease in state income and the deterioration of living conditions may cause further instability in Yemen.

Significant steps were taken in year 2000 in order to keep the tribes within the system where the central government is weak. In this context, President Saleh took the social structure into consideration and laid the ground for the establishment of local councils in twenty provinces (San’a is considered a separate electoral district). The local councils will cooperate with the governor, and its members will be directly assigned by the President. Actually, the decision to establish local councils and hold elections to them was made in the first years of the

Political Parties	1993	27 April 1997	January 2002, Seats	27 March 2003
GPC	123	189	223	238
Islah	62	52	64	46
YSP	57	-	2	8
Baath	7	2	2	2
Nasserist Parties	4	3	3	3
Independents	47	54	7	4
Unknown	1	1	-	-
Total	301	301	301	301

unification government, but the plan was later cancelled. The issue was brought up in the parliament again in February 2000 and was settled. It is certain that the local councils in Yemen will play a significant role in strengthening the democracy, but since the local council chairmen have limited power, and are directly assigned by the president himself, the local councils are under the president's control.²⁴

In February 20, 2001, one year after the legal arrangements were completed, the first elections for local councils were held. Election turnouts were high in the local council elections, despite the limited authority they confer. Afterwards it was claimed that the Supreme Elections Committee rigged the elections. After significant amendments to the local election system were made in April 2008, the GPC candidates won in the elections of May 2008. In both elections, opposition parties boycotted the elections, claiming that the government parties, the GPC in particular, made use of the media and state opportunities while other parties were left short.²⁵

The Islah Party and the YSP also blamed Saleh, who has governed the state since 1978, for dragging the country into a one-party system and boycotted the elections. In the 2001 elections, citizens also voted for the constitution amendment package that provided President Abdullah Saleh with broader authority. Saleh's amendment package covers the extension of the president's and parliament member's office terms, increases the numbers of supreme council members, who are assigned by the president, from 60 to 111 and makes it a sub-parliament with a right to legislate. The package extended the presidential term from 5 years to 7 years and enabled the president to be elected twice. This way not only was the Islah Party blocked, conditions that enable Saleh to govern the state until 2013 were also put in place. The referendum results enabled Saleh to extend his presidential term another 2 years until 2006.

The new constitution also increased the supreme council member's numbers to 111. But

the authority distribution among the supreme council whose members are assigned by the president and the parliament whose members are chosen by the citizens were not clearly defined in the new constitution. Still, so much is clear that President Saleh has dramatically increased his control over the parliament through the supreme council²⁶.

In the elections held on September 22, 2006, Abdullah Saleh received 77% of the overall votes and again became president. The opposition candidate, Faysal Bin Shamlan, received 21%. Despite all the criticism, Saleh is guaranteed to remain as president until 2013. Still, there are different scenarios for the post-Saleh period. Saleh's desire to make his son and commander of the Republican Guards, Ali Saleh, president causes reactions among the army members and opposition groups.²⁷ In August 2009, Hussein Hamid al Ahmar, leader of the Islah Party and the Hashed Confederation, criticized the president for handing over his authority to his son and family members. Ahmar asked the president to resign and hold a new presidential election.²⁸ That is why the government transition in Yemen is expected to be more painful than those in Syria or Jordan.

The First Round of Civil War in Yemen: The Coup of 1962 and the Overthrow of the Imams' Regime

The conflict that erupted between the Houthis and the government in 2009 actually dates back to the coup of 1962. In 1962, the coup led by Colonel Sallal put an end to the Imams' regime but the new republican regime did not bring stability. Yemen was drawn into a bloody civil war whose effects are still tangible.²⁹ Imam Bedr was in the palace during the coup, but managed to escape, and started an uprising which grew quickly. As a result, Yemen was drawn into a civil war which is still lasting. After the coup Imam Bedr was harbored in Saudi Arabia and opposed the new Egypt-supported Yemeni government from there. Until 1967, Yemen became an inter-Arab battlefield be-

tween the republicans, supported by Egypt and radical Arab nationalist states, and the Imamists, supported by Saudi Arabia and the oil-rich monarchist Arab States. Just after the coup, Egypt sent troops to Yemen in order to support the republicans. Saudi Arabia supported the Shiite Imams for the time being. In Colonel Sallal's first statement released after the coup, he stated that the aim of the coup was to overthrow the Imams' regime, to bring justice and to put an end to tribal privilege. But the influence of Egypt caused opposition to the new regime among regional states. With the support of Egyptian troops Colonel Sallal maintained control for a while, but the Imamists took control over the rural and mountainous districts near the Saudi Arabian border. Unlike the Iranian Shia, Yemeni Shiites believe that an imam from the blood line of the Ehl-I Beyt is supposed to rule. That is why the uprising among the Shiites in the north spread quickly. The tension between Egypt and Saudi Arabia increased simultaneously, and Egyptian planes bombed Saudi Arabian territory at one stage. Between 1962 and 1967, unsuccessful attempts were made to end the conflict between the government and the Shiite militia and to resolve the issues between the sides. The breakthrough for the North Yemen Civil War was Egypt's defeat in the Egyptian-Israeli War. The Nasser Regime had to cease its support to the republicans, and the republican soldiers had to make a deal with Saudi Arabia. Soon after the Imamists and Republicans agreed to share the new government, Saudi Arabia and the monarchist states officially recognized North Yemen.³⁰ Although the conflict between the imamists and government forces ceased in North Yemen, tension and distrust between the sides lasted in the post-1967 period. The government's attempts to strengthen the central army, recruit Sunni groups and reduce the influence of the Shiite tribes have increased the tension in the region. In 1977, President Colonel Hamdi attempted to reduce the influence of the Shiite tribes and was assassinated for that reason.³¹ Reunification policies became popular in the

1980s and 1990s, and national reconciliation initiatives and democratization attempts reduced the internal tension in Yemen. During this period Shiite religious figures who were members of the Houthi family and hundreds of thousands of regime opponents who had taken refuge in Saudi Arabia were allowed to return.

In early 90s, when political parties' activities were permitted for the unification of the North and the South, which had been separate for almost 150 years, some Shiite clerics, including Majd Al-Din al Muayiddi and Seyyid Hussein Badreddin al-Houthi, established a group called the "Young Believers." Badreddin Al-Houthi began intensive education activities, including summer courses, in order to protect Shia in Yemen. Similarly, the Shiites have established a party named "Al Hak" against the Saudi-backed Salafite movement. Although the Shiite organization failed to achieve much success in the elections of 1993, Hussein Houthi and his friends managed to get in the parliament. Between 1993 and 1997, Hussein Houthi struggled against discrimination in the parliament regarding the Shiite regions. In 1997 he resigned and went to Sudan to receive religious education. After living in Sudan for 2 years, Houthi came back to Yemen and led the Young Believers movement.

Houthi supporters adopted a more radical approach towards relations with the US and Israel after they came back to Yemen, and have also criticized Abdullah Saleh's relations with the US and Saudi Arabia.³² Tension have further increased between the Shiite groups and the government when Abdullah Saleh, a Shiite himself, established closer relations with the US after the 9/11 incident and the US invasions of Iraq and Afghanistan.

Renewed Conflict in Yemen: The Shiite Uprising

In January 2003, President Saleh made a pilgrimage to Mecca, Saudi Arabia. At the same time he also paid a visit Sa'ad as well. Saleh

planned to participate in the Friday prayers at the famous Imam Hadi Mosque in Sa'ad and to make a speech there. However, when he attempted to make a speech after the prayer service an anti-Israel anti-American group began to shout slogans and he was forced to leave the mosque.³³ The demonstration at the Imam Hadi Mosque triggered the conflict. Demonstrations spread quickly. The government blamed Hussein Houthi and the Young Believers for the demonstrations. The tension that started between the Shiite groups and the government in 2003 increased rapidly, and the Shiites blamed the government for its sectarian discrimination, for not investing in Shiite regions, for collaborating with the US and Saudi Arabia, and for supporting Saudi Arabia's sectarian political activities. The Saleh government the blamed the Houthis and the states that support them for destabilizing Yemen. The demonstrations intensified after January 2003, and the government warned Seyyid Hussein al-Houthi to end the demonstrations. But Saleh's attempts to end the demonstrations failed. In 2004, the government released an arrest warrant for Houthi and the demonstrators. Houthi blamed the government for collaborating with Saudi Arabia and decided to engage in military struggle. Armed conflict between the Houthi supporters and the government went through a critical phase when Hussein Houthi was killed on September 10, 2004.³⁴ After Houthi's death, the government declared a unilateral ceasefire and that the civil war was over.

Hussein Houthi's brothers Abdul-Malik and Yahia Houthi took leadership after their brother's death, and refused to compromise with the Saleh government. The second round of the conflict began when Shiite groups attacked the security forces in Sa'ad in March 2005. As the conflict intensified in Spring 2005, security forces took Hussein Houthi's eighty year old father, Badreddin Houthi, into custody. Badreddin Houthi blamed the government for fueling the conflict, and stated that his son, who was killed together with his wife and children, did

nothing but defend Islam. Saleh's government blamed the Hak Party and United People's Forces Party for participating in the conflict. Meanwhile militants of the Young Believers Movement took control of the Sa'ad region near the Saudi Arabian border, causing uneasiness in the Saudi Arabian regime. After air-raided supported operations, the government declared victory again in May 2005, and decided to cease military operations, but the government was unable to take control of the Houthi occupied areas³⁵.

Although the extent of the conflict has been reduced, tension between the sides has not ended. In 2005 conflict between pro-government tribes and pro-Houthi tribes spread quickly and led to conflicts between the Houthis and the security forces. These conflicts are considered the third round of conflicts and lasted until early 2006. Conflicts ended when Saleh declared amnesty for Hussein Houthi's brother and many others and established dialogue with the insurgent groups in order not to overshadow the 2006 elections. However, the civil war began again for the fourth time when dialogues failed after the elections and the Houthis began to threaten the Jewish groups in Yemen. Conflicts lasted until May 2007. In order to end the instability in Yemen, Hamad Bin Khalifa Al Thani, the Sheikh of Qatar, came to Yemen in May 2007. The conflicts ended with the mediation of the Qatari government and as a result of promises to provide economic support to Shiite groups. Following the ceasefire of June 16, 2007, the Sheikh of Qatar succeeded in bringing the sides together in Doha on February 2, 2008. The Sheikh also decided to donate 300-500 million dollars to the insurgent groups in Sa'ad who were harmed in the civil war and helped the government of Yemen to get the Houthis to lay down their weapons. Military operations and conflicts stopped with the efforts of the Sheikh, but the atmosphere in the region was still tense.

Despite Qatar's efforts, the essential issues be-

tween the government and the Houthis were not resolved, and conflicts began again in March 2008. Each side held the other one responsible for the renewal of conflict, but disagreement about how the Qatari donation should be distributed, whether or not the Houthis should maintain their military status, and the Saudi-Qatari rivalry are considered to be the main issues.³⁶ President Saleh's attempt to use some tribes from the Hashed Confederation has intensified the conflicts. While the Bakil Tribe Confederation, one of Yemen's most influential tribal confederations, sided with the Houthis, the Hashed Confederation took sides with the government. There is a blood feud between the two confederations. As a result, the vendetta between the Shiite tribes came up again when the Hashed confederation tribes were driven to the front. In fact, the renewal of civil war for the fifth time was caused by local conflicts between the Hashed and Bakil confederations. The conflicts ended when President Saleh declared that he cares about peaceful initiatives on July 17. Conflicts stopped during July and the first weeks of August, but hopes for solution were soon replaced by doubt and mutual distrust.³⁷

The Sixth Round of Civil War: Instability and the Return of the Conflict Cycle

Conflicts between the Houthis and the government stopped when President Saleh declared that he cares about peaceful initiatives on July 17. In July, air and land operations were suspended and negotiations to end the civil war were initiated despite the Houthis' control over the majority of Sa'ad. Despite the settlement of partial resolutions, distrust and intertribal tension and the power struggle between government units, tribes supporting the government, Salafite groups and the Shiite militia triggered the conflicts again. The government decided to relaunch operations on August 11, 2009. Hundreds of civilians died in military air and land operations at the Sa'ad region.³⁸ Thousands left their homes to live in tents and refugee camps. The Saleh government decided to use excessive

force to remove the Houthi "cancer." So they recruited thousands for the militias that they mustered from Shiite tribes and drove them to the front to fight against the Houthis. In an article published in the Egyptian newspaper, *Al Ahram Weekly*, Nasser Arabi claimed that both Hashed and Bakil leaders will fight alongside with the government forces against the insurgents.³⁹ However, contrary to the Egyptian newspaper's report, the government was supported by the Shiite Hashed tribe, which is in turn engaged in a power struggle against the Bakil tribes. In July 2009 when the ceasefire was in effect, President Saleh met with the anti-Houthi tribal leaders and formed an army of twenty-seven thousand soldiers. It is also said that many anti-Houthi tribe members volunteered to fight along with the government forces.⁴⁰ The government declared its terms for a ceasefire on August 22, immediately after the conflicts began. The conditions consisted of six demands, and rather than setting terms, it simply demanded the unconditional surrender of the insurgent groups. The Houthi groups were ordered to withdraw from the Sa'ad region and other regions which they held under control, the militia in the mountains were ordered to quit the insurgency and disarm, to surrender their weapons and all kinds of ammunition, to cooperate with the government regarding the kidnapped foreigners, surrender kidnapped persons and deliver them to Sa'ad, and not to interfere with the local authorities under any circumstances.⁴¹ The government declared that the operations would continue until the insurgent groups accept the terms.

Abdul-Malik Houthi immediately refused to surrender unconditionally. In early September he declared that Saleh's terms are a nothing but a deception, aiming to manipulate the international community, and that his forces have the power to fight far longer than the government predicts. He said that they would expand the struggle with governmental forces on every front.⁴² The Republican Guards, led by Ali Abdullah Saleh, the son of Abdullah Saleh,

have expanded their military operations in the region. The government declared that Republican Guards equipped with modern Russian tanks will continue operations until the insurgent groups surrender. Abdullah Saleh, who visited the Republican Guards' base in Tarik, explained that he trusts the Republican Guards and that they will fight until all insurgents are in the Sa'ad region are wiped out.⁴³ On September 11 the government forces declared that the Harf Sufian district of the Amran province has been retaken from the Houthi insurgents and that the operations in Sa'ad were continuing successfully. The Houthis declared that they can keep Sa'ad under control and that government forces have suffered great loss in the recent conflicts.⁴⁴ Despite Islah Party leader Hussein Al Ahmar's initiatives to establish dialogue and find a peaceful resolution, the government refused to negotiate with the insurgents.⁴⁵ The Islah Party is the prominent opposition party in Yemen and is backed by the Sunni Islamists.

As the conflicts escalated and spread to the Sana'a and Amran provinces, Yemeni opposition groups invited the government and the Houthis to declare an immediate ceasefire and launch mechanisms to send humanitarian aid to those who were harmed in the conflicts. They also stated that they were ready to mediate for a peaceful resolution if sides would agree, but Saleh said that opposition parties are not capable of resolving the dispute and that all they were doing was deepening the crisis.⁴⁶ In the zones restricted to the press and humanitarian aid organizations, it has been claimed that thousands of people trying to escape the war are in need of clean water and basic needs. International aid organizations are concerned that the humanitarian conditions in the region are deteriorating and reaching critical levels.⁴⁷ The insurgent Houthi groups do not have any social support. Most of the Houthi leaders are leading the war from outside of Yemen. Regional states are expected not to stand idle in the civil war and will side with one side or

the other. Especially Saudi Arabia and Iran are thought to pursue active policies regarding the conflict in Yemen. Yemeni experts believe that the conflicts will not end any time soon for this reason.⁴⁸

The Regional Impact of the Conflicts in Yemen: The Saudi Arabian-Iranian Rivalry

Although the conflicts in Yemen have a sectarian, historical and political background, some hold Iran, Libya and/or Saudi Arabia responsible for the reemergence and intensification of the 2004 civil war. The use of heavy weapons in the recent conflicts and the Shiite groups' demonstrations against Saudi Arabia, Israel and the US are remarkable. State spokesman Hassan Ahmad al-Levzi released a statement in August 2009 after the outbreak of civil war blaming foreign powers for supporting the insurgents financially and politically, without naming names. It stated: "Religious authorities are attempting to interfere with our internal affairs. The authorities are supporting terrorists economically and politically and they are destroying stability in Yemen and in Sa'ad in particular."⁴⁹ It also stated that the ambassador of an unnamed state had been summoned to the Foreign Ministry and warned not to interfere in Yemen's domestic affairs.

In August, the government of Yemen regarded it necessary to give notice to the Iranian Embassy because of the news in the Iranian media. Abu-Bakr al-Qirby, Yemen's Foreign Minister, explained that he gave notice to the Ambassador of Iraq and added that mutual relations will be affected negatively if news coverage supporting the insurgents continues to be broadcast in the Iranian media. The minister also stated that the government of Yemen might have to make decisions that would damage relations with Iran irreparably.⁵⁰ The news in the Arabic El-Alem newspaper in Iran stated that Yemeni government forces launched operations with Saudi Arabia against Shiite militants. Following the news, authorities declared that Iranian

made short range missiles and automatic weapons were captured during operations in Sa'dah and Amran on August 21, 2009.⁵¹

The tension between Yemen and Iran increased when President Saleh accused Iran and the Sadr Group in Iraq of supporting the Shiite militia in Yemen in an interview on the Qatar based Al-Jazeera TV Channel.⁵² With these statements, the government of Yemen officially blamed Iran for interfering with Yemen's internal affairs and backing the insurgents that they define as terrorists. In another statement Saleh claimed that two of the captured insurgents admitted that they had received 100,000 dollars from Iran.⁵³

When tensions increased, Iran declared that they support stability in Yemen and that they are ready to discuss any issue to strengthen mutual relations. Iranian Foreign Minister Mottaki had a telephone conversation with the Foreign Minister of Yemen and stated again that they believe that conflicts and blood will not serve the interests of Yemen and its people. He added, "Iran is a friend of Yemen who believes that Yemen can resolve its own issues through dialogue and with no need for foreign interference."⁵⁴

Despite Iran's initiatives Yemen and regional states believe that Tehran and the Hezbollah in Lebanon are supporting the Shiite militants. In fact, a short while after the meetings, President Saleh declared that they are not directly accusing the government of Iran, but from Iran's mediation attempts they figured out that Tehran had contact with the insurgent groups. He also mentioned some proofs about Iranian groups supporting the insurgents.⁵⁵ Saudi Arabia, on the other hand, is disturbed by Iran's increasing influence in the Middle East since 2003. Saudi Arabia is concerned that Shia will gain strength in the region. A Hezbollah-like Shiite organization across the border is perceived as a threat by Saudi Arabia. According to the Hak Party in Yemen, Saudi Arabia is disturbed by the Shi-

ite movement at the border. Yahia Houthi also claims that Saudi Arabia is disturbed by the Shiite movement in Yemen and puts economical and political pressure on the Saleh government to make it fight against the Shiite groups.⁵⁶ Osama Nuggali, the Saudi Arabian spokesman for the foreign ministry says, "Stability in Yemen is important for Saudi Arabia and regional countries."⁵⁷ While Saudi Arabia and the government of Yemen blame Iran for supporting the Shiite militia, the Shiites blame Saudi Arabia for interfering in the conflict. A declaration by the Shiite militia on August 31 stated that Saudi jet planes have launched air operations to the regions under militia control.⁵⁸

The intensifying conflicts in Yemen have re-awakened sectarian tension and Saudi Arabian-Iranian rivalry again. Other than Iran, Bahrain and Iraqi Shiite groups have also declared that they support the Houthis. This shows that the Shiite-Sunni tensions will continue to increase in the region. In his speech on August 16, Iraqi Parliament Foreign Relations Commission Chairman Sheikh Hammam Hamaudi asked Baghdad to open a bureau for the Houthis in return for Yemen's support to the Baath Party.⁵⁹ Thus he indirectly offered Baghdad's support for the Yemeni Shiites in return for Yemen's support for Sunni Arabs. Besides Saudi Arabia, all anti-Iranian states in the Middle East support the Saleh government in the war. Such attitude may increase the Shiite-Sunni tension in the Arab Peninsula.

Turkey-Yemen Relations and Ankara's Approach Towards the Civil War

Like other regional countries, the civil war in Yemen influenced Turkish-Yemeni relations as well. Developments in Turkish-Yemeni relations go back five hundred years, making it necessary to emphasize the historical background again. Turkey-Yemen relations were the subject of touching Turkish folksongs beginning with Sultan Selim I's campaign to Egypt. When the Ottoman Empire, the greatest Islamic power of the era, launched a campaign to Egypt, Ye-

men was ruled by the Caucasian Emir Iskender, a dependent of the Sultan of the Mamelukes. Emir Iskender was sent to the region after Emir Bersebey was killed by insurgents. Emir Iskender quickly reestablished order in Yemen. When Sultan Selim defeated the Mamelukes in 1517 and took control of Cairo, the Circassian Emir Iskender chose to obey him. Thus Yemen indirectly became a part of the Ottoman Empire, but Emir Iskender's loyalty to Sultan Selim was intolerable to the Shiite tribes and a great uprising began under the leadership of Imam Sherafeddin.⁶⁰ The anti-Ottoman Shiite insurgents won control over most of Yemen. This ended when Hadim Suleiman Pasha, the governor of Egypt, launched the Indian campaign and Ottomans took control over Yemen again. In 1540, the Ottoman Empire elevated the status of Yemen to a provincial government and assigned Gazza Flag Officer Mustapha Pasha as governor of Yemen.⁶¹ While the Ottomans tried to strengthen their hand in Yemen, Imam Qasim rebelled in 1595. Imam Qasim's uprising was backed by the Zaidi tribes and lasted until 1635 when the Ottoman influence in Yemen declined again. Yemen was left to the rule of the Shiite Imams. Although the Ottoman Empire no longer had connections with Yemen, these lands were seen as the part of the empire. As a matter of fact, when the English wanted to establish a coal depot in Yemen in the 1840s they asked the Ottomans for permission. In this era, first the Portuguese and then the French, the English and the Germans tried to strengthen their influence in Yemen. These attempts had a great impact on the Ottoman Empire's Yemen policies. The empire watched the power struggle over Yemen with great concern and finally in 1849 it launched a campaign to Yemen, led by Tefvik Pasha the Cypriot⁶². The campaign proved to be a success. The Shiite uprisings lasted until 1872 when San'a was taken under control as well. In early 1900s the Shiite groups of Yemen rebelled again, this time under the leadership of Imam Yahya. The incidents lasted until 1911 when an agreement was signed between Izzet Pasha and

Imam Yahya. In this agreement the Ottoman Empire supported Imam Yahya's claims over Southern Yemen which was under British control. In return, Imam Yahya pledged loyalty to the Ottoman Empire. Thus the Shiite uprisings ended.⁶³ The war with the Shiite militia against the British occupation forces lasted until 1914. In 1914 the Ottoman Empire and England signed a treaty and the Ottomans recognized British rule in the south, but when WWI began, the Ottomans launched joint operations with Imam Yahya's militia against the British. The Ottoman Empire had its 7th Army Legion established in San'a. The Ottoman 7th army quarter is still used as the State Guesthouse of the defense Ministry in Yemen.⁶⁴ The Ottoman Military Headquarters are also used as the Presidency of the General Staff and the President's office.

The war in Yemen lasted until 1918. After the war, Imam Yahya sent a letter to the Assembly of the Republic of Turkey in 1921 and declared his loyalty to the new Turkish Republic. This loyalty officially ceased with the Treaty of Lausanne signed on July 24, 1923.⁶⁵ Today, on the epitaph of the Ottoman Martyrs' Tomb in San'a it states: "Here lie the Ottoman heroes who fought along with the Holy Imam Yahya in the name of Islam."⁶⁶ The government of Yemen allowed the building of a Turkish cemetery in this area and donated the land to the Republic of Turkey.

Although the Ottoman Empire withdrew from Yemen after WWI, some bureaucrats and soldiers remained there. They chose to settle in Yemen. Dr. Gedikli's researches in Yemen show that there are more than 10,000 Turks living in Yemen today. There are 6,000 Turks living in San'a. There is a neighborhood in San'a whose headman is of Turkish origin. Bir-ül Azap is another Turkish neighborhood in San'a. Some Yemen citizens who learned Turkish from their grandfathers are able to speak Turkish. Relations between Turkey and Yemen improved after PM Erdogan's visit to Yemen in 2005. After

that, the government of Yemen permitted a Turkish school in San'a. In March 2009, Koksalsal Toptan, Chairman of the Turkish Grand National Assembly (TBMM) at the time visited the school and its 550 students. His visit was highly acclaimed.⁶⁷ There are also villages and smaller settlements where lots of Turks live. The Ethemogullari village is one of them. Mahmud Nedim Pasha, the Ottoman Governor of Yemen at the time was among those who chose to stay in Yemen. Interestingly, he continued to serve as the governor of San'a during Imam Yahya's reign.⁶⁸

Imam Yahya benefited from the experience of Ottoman bureaucrats and soldiers who remained in Yemen in the post-Ottoman period. The first units of the regular army were composed of Ottoman soldiers. With the 300 Ottoman soldiers that remained in Yemen, Imam Yahya built the core of the modern Yemeni Army. He chose his foreign affairs advisors from the Ottoman bureaucrats. Among these Ottoman bureaucrats, Mohammed Ragip served as Foreign Minister of Yemen for a long time. Ragip served as an advisor to Imam governments until 1960. He was also the father in law of Imam Ahmed.⁶⁹ His car is still on exhibit at the entrance of the Military Museum of San'a.⁷⁰

Despite the Ottoman heritage, Turkish-Yemeni relations showed no improvement until the late 1980s. After PM Turgut Ozal's visit to Yemen on December 20, 1986, the Turkish Embassy in Yemen was opened in 1988. After the unification of North and South Yemen in 1990, the Turkey-Yemen relations were barely maintained. Mutual relations began when the then Turkish Foreign Minister Abdullah Gul visited Yemen as a part of the OIC meetings in July 2005. After that Abdulqadir Bajammal, PM of Yemen, visited Turkey and Turkish PM Erdogan paid a visit to Yemen in 2005. Thus mutual relations came to a head. In this context, Ali Abdullah Saleh, the President of Yemen, held a top level visit to Turkey as the guest of President Abdul-

lah Gul. In this first presidential level visit, both sides exchanged opinions regarding political, economic, cultural, regional and international subjects. Before Saleh's visit, the Third Term Meeting Protocol of the Turkey-Yemen Joint Committee which was signed on September 7, 2005 in Ankara was approved. The protocol agreed upon mutual cooperation in fields such as trade, culture, energy and health.⁷¹ Also in 2009, mutual visits to develop relations have been held. In this context, Foreign Minister Ali Babacan made an official visit to Yemen in February 2009. A short while after Babacan's visit, Turkish National Assembly Chairman Koksalsal Toptan and a delegation of parliament members were officially invited to Yemen.

The rapidly developing relationship has also affected Turkey's policies regarding the violence in Yemen. The Turkish Foreign Ministry made a press release after the civil war in Yemen has started and clearly stated that Turkey supports the territorial unity of Yemen. When tension between the government and the Shiite forces led to conflict on June 18, 2009, the Turkish Foreign Ministry released a statement: *"Turkey supports Yemen's national unity, territorial integrity and stability. Turkey enjoys exemplary relations with Yemen based on a long and deeply rooted common history, and views the acts of violence targeting the political stability of this friendly and brotherly country in the past months with concern. Yemen's stability is important for the whole region's peace and stability."*⁷² As the incidents continued, the ministry released another statement that stated: *"It is our sincere hope that the problems Yemen faces can be resolved immediately through peaceful means based on Yemen's national unity and territorial integrity."*⁷³ Turkey solidified its support for Yemen by making a donation of 100 thousand US dollars in cash as a response to the World Food Program's international aid call. It is remarkable that Turkey supports the San'a government in the civil war. In this context, Turkey is supporting the Arab thesis advocated by Saudi Arabia.

Conclusion

The civil war in Yemen began anew in August 2009 and grabbed the attention of the international community. The background of the tensions between the Zaidis (a Shiite sect) and the government forces in Northern Yemen since 2004 actually go back to the coup of 1962. Although the Imam regime was overthrown by the coup of 1962, the country drifted into civil war until 1967. The war ended as a result of the reconciliation between the government and Shiite groups. In early 2000s, a new uprising began against the Abdullah Saleh government. With the influence of the increasing sectarian struggles in the Middle East after the US occupation of Iraq in 2003, the Shiite insurgency against the government flared up again in Yemen. The Shiite tribes' main objectives are to protect their autonomous state in their region and to oppose the government's diplomatic and political relations with western states, particularly with the US. The tension in Yemen turned into an armed struggle in August 2009. We are concerned that the civil war may fuel Sunni-Shiite strife in the Middle East and rivalry between Iran and Saudi Arabia. As a matter of fact, both countries are attempting to inter-

ferre with the conflict in Yemen through different means. Turkey, on the other hand, supports more peaceful and dialogue-based policies for the solution of Yemen's issues. Turkey attaches exclusive importance to the protection of Yemen's territorial unity and political stability. The civil war deepened humanitarian problems in Yemen. In Yemen, one of the poorest countries on earth, 150 thousand people were forced to leave their homes as a result of the conflict between the government and the Houthis. Economic and humanitarian issues worsened in the Sa'ada region which was once the best developed region in Yemen. There are many arguments about the causes of the conflict. Some analysts put an emphasis on the intensifying competition between Iran and Saudi Arabia in the Arabian Peninsula, while others indicate the inter-tribal conflicts in Yemen, the Shiite-Sunni tension, the power struggle of the Zaidis and the potential power struggles of the post-Saleh period expected to begin in 2013 when his term will expire. Here, one should mention that that to some extent all these elements played a part in leading to civil war. Therefore, we can assume that the civil war in Yemen will not cease any time soon and will trigger further conflict dynamics in the region.

DİPNOTLAR

- 1 İhsan S. Sırma, *Osmanlı Devletinin Yıkılışında Yemen İsyanları*, Konya: Selam Yay., 1995, s. 33.
- 2 Robert D. Burrowes, "Prelude to Unification: The Yemen Arab Republic, 1962-1990", *International Journal of Middle East Studies*, Vol: 23, Iss:4 (Nov., 1991), ss. 484-485
- 3 Detaylı bilgi için bkz., Bkz.: Veysel Ayhan, "Arap Yarımadasında Demokrasi Olabilir Mi? Yemen Örneğinde Demokrasi ve Toplumsal Yapının Tarihsel Perspektifte Analizi", İkinci ODTU Uluslararası İlişkiler Konferansı, Ankara, 23-25 Haziran 2003, <http://www.ir.metu.edu.tr/conf/papers/ayhan.pdf>
- 4 Edgar O'Ballance, *The War in Yemen*, London: Faber and Faber, 1971, ss. 20-21.
- 5 US Department of State, *International Religious Freedom Report*, "Yemen: 2008 Report on International Religious Freedom", <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2008/108496.htm>, (e.t. 10.09.2009)
- 6 Yemen toplumsal yapısı ve Osmanlı'nın bölgedeki etkisi için bkz., Hulusi Yavuz, *Yemende Osmanlı Hakimiyeti*, İstanbul: yyy., 1984
- 7 Burrowes, loc. cit.
- 8 Elham M. Manea, "Yemen, The Tribe And The State", *Al Baba News*, <http://www.al-bab.com/yemen/soc/manea1.htm>, (e.t. 10.07.2008)
- 9 Eski Başbakanlardan Abd al-Karim al-Iryani bir konuşmasında Yemen'deki Kabileciliğin Yemen uygarlığı kadar eski olduğunu ifade etmiştir. Bkz., Abd al-Karim al-Iryani, "The Role Of The State İn A Traditional Society", *Al Bab News*, <http://www.al-bab.com/yemen/gov/iryani1.htm> 1-4 1998, (e.t. 09.07.2008)

DİPNOTLAR

- 10 1960 ve 1970'lerde Suudi Arabistan'da eğitim faaliyetleri içerisinde bulunan Muqbil al-Wadi'nin öldüğü tarihe kadar Suud ailesiyle iyi ilişkiler içerisinde olduğu ileri sürülmektedir. Bu konuda bkz., Laurent Bonnefoy, "Varieties of Islamism in Yemen: The Logic of Integration Under Pressure", *Middle East Review of International Affairs*, Vol:13, No: 1 (March 2009), ss. 30-31
- 11 Tom Little, *South Arabia: Arena of Conflict*, London: Pall Mall Press, 1967, ss. 64-67, 179;
- 12 Ibid., s.179
- 13 F. Gregory Gause III, "Yemeni Unity: Past and Future", *Middle East Journal*, Vol: 42, No: 1, (Winter 1988), ss.35-37
- 14 Fred Halliday, "The Formation of Yemeni Nationalism: Initial Reflections", Ed.:Israel Gershoni-James Jankowski, *Rethinking Nationalism in the Arab Middle East*, New York: Columbia University Press, 1997
<http://www.ciaonet.org/book/jankowski/jank02.html>
- 15 Bkz., *South Arabia Times (SAT)*, "Soldiers returning from Sa'dah held a gas truck in Twor Al Baha and south flags on the roofs of government facilities", <http://sa-times.co.cc/demonstrations/soldiers-returning-from-sadah-held-a-gas-truck-in-twor-al-baha-and-south-flags-on-the-roofs-of-government-facilities/>, 09.08.2009, (e.t.13.09.2009)
- 16 Ayhan, op. cit., s. 16
- 17 Michaelle Browsers, *Origins and Architects of Yemen's Joint Meeting Parties*, " *International Journal of Middle Eastern Studies*, Vol: 39, No:4 (2007), ss.565-586..
- 18 İlk parlamento seçimlerinden sonra 17 bayan Parlamente'ye girme başarısı gösterirken bu sayı 1997'de 11'e düşmüştür, bkz. Preliminary Statement Of The Ndi International Election Observer Delegation To Yemen's April 27 Legislative Elections, National Democratic Institute: for International Affairs, Sana'a, April 29, 2003, http://www.ndi.org/worldwide/mena/yemen/statements/prelimstatement_042903.asp
- 19 Ibid.
- 20 Ayhan, op. cit., S.17
- 21 Ginny Hill, "Yemen: Fear of Failure, November 2008, The Chatham House, s. 6-7 http://www.chathamhouse.org.uk/files/12576_bp1108yemen.pdf, (e.t.11.08.2009)
- 22 CIA World Factbook, "Yemen", <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ym.html>, (e.t.08.09.2009)
- 23 Willims, Peter, "The Stakes Are Higher", *Middle East*, Iss:332,(Mar., 2003), ss. 24-28
- 24 Human Rights Watch, "Yemen's Constitutional Referendum and Local Elections", (Feb., 2001), <http://www.hrw.org/backgrounder/mena/yemen-bck-0201.htm> (e.t.08.09.2007); World Bank, "Yemen", (Summer 2008), <http://siteresources.worldbank.org/INTYEMEN/Resources/310077-1098870168865/YEU-Summer08.pdf>.3
- 25 Ibid; Library of Congress – Federal Research Division, "Country Profile: Yemen: August 2008", <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Yemen.pdf>, (e.t.11.09.2009)
- 26 Human Rights Watch Backgrounder , "Yemen's Constitutional Referendum and Local Elections," February 2001, <http://www.hrw.org/backgrounder/mena/yemen-bck-0201.htm>.
- 27 Hill, op. cit., s. 5
- 28 Rasha, "Hameed Al-Ahmar's Interview with Al-Jazeera", *South Arabia Times (SAT)*, 06.08.2009, <http://sa-times.co.cc/events/hameed-al-ahmars-interview-with-al-jazeera/?wscr=1280x800>, (e.t.11.09.2009)
- 29 Albay Sallal Zaidiyya olmakla beraber güçlü bir sosyal yapıdan gelmemekteydi; büyük bir kabile veya Seyyid gibi bir konumu yoktu. Genç yaşta Irak'a askeri eğitime gönderilmiş ve Irak'tayken reformcu hareketlere ilgi duymaya başlamıştı. Ülkeye döndükten sonra orduda yer almışsa da rejim karşıtlığından dolayı sekiz ay hapis yatmış. İmam Ahmed döneminde 7 yıl hapis yattıktan sonra Hudeyde Valiliğine tayin edilmiştir. Reformcu kimliği ile İmam Bedr'le iyi bir dostluk kuran Sallal, İmam'ın başa geçmesi ile doğrudan Genelkurmay başkanlığına gelmekteydi. O'Ballance, op. cit., ss. 70, 73.
- 30 Detaylı bilgi için bkz., Ayhan, op. cit., ss.10-12
- 31 Ibid., s. 12
- 32 Abdullah Lux, "Yemen's last Zayd Imm: the shabb al-mumin, the Malzim, and 'izb allh' in the thought of usayn Badr al-Dn al-th", *Contemporary Arab Affairs*, Vol:2, No: 3 (July–September 2009), p. 376
- 33 Ibid., p. 375
- 34 For the 5 major conflicts between 2004 and 2009 pls see: International Crisis Group, "Yemen: Defusing the Saada Time Bomb", *Middle East Report*, No:86, 27 May 2009
- 35 Ibid., p. 3
- 36 Ibid., . 21-24.
- 37 Hanna Labonté, "Yemen'de İç Savaş:Tereddütlü Barış (Civil war in Yemen: Reluctant Peace)",Translated by: Tuba Tunçak, *Qantara.de News*, http://tr.qantara.de/webcom/show_article.php/_c-670/_nr-294/i.html, (10.09.2009)
- 38 Hassan Al-Haifi, "The Hated War in Sa'ada: Outside the Context of Good Governance", *Yemen Times*, <http://www.yementimes.com/article.shtml?i=1292&p=opinion&a=1>, 09.09. 2009. (e.t.12.09.2009)
- 39 Nasser Arrabyee, "No end In Sight", *Al Ahram Weekly*, 27 August - 2 September 2009, Issue No. 962
- 40 UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs-Integrated Regional Information Networks, "YEMEN: The conflict in Saada

DİPNOTLAR

- Governorate”, 24.07.2009, <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=79410>, (10.09.2009)
- 41 Yemen News Agency (SABA), “Six points proposed to Saada rebels to end insurgence”, 31.08.2009, <http://www.sabanews.net/en/news191274.htm>, (12.09.2009)
- 42 Nasser Arrabyee, “Al-Houthi rebels in Yemen vows long war and new surprises”, Gulf News, 02.09.2009, <http://www.gulfnews.com/news/gulf/yemen/10345710.html>, (10.09.2009)
- 43 Mohammad Bin Sallam, “Government reinforces army to eradicate Houthis”, Yemen Times News, Vol:16, Iss:1290, (31.08 2009- 02.09.2009), <http://www.yementimes.com/article.shtml?i=1290&p=front&a=1> (11.09.2009)
- 44 Ahmed Al-Haj, “Battle in Yemen rages on despite mutual cease-fire”, The Daily Texan News, <http://www.dailytexanonline.com/world-nation/battle-in-yemen-rages-on-despite-mutual-cess-fire-1.1873980>, (13.09.2009)
- 45 Arthur Bright, “Yemen rejects peace talks with rebels”, The Christian Science Monitor, 11.09.2009, <http://www.csmonitor.com/2009/0911/p99s01-duts.html>, (12.09.2009)
- 46 Yemen Post Newspaper, “Al-Sadr Movement and Iran Keen for Houthi Followers: Saleh”, 09.09.2008, <http://www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=3&SubID=1260&MainCat=3>, (10.09.2009)
- 47 Bkz., UN News Centre Home, Yemen: UN appeal remains unfunded as thousands flee fighting through desert”, 11.09.2009, [http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=32025&Cr=yemen&Cr1=\(10.09.2009\)](http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=32025&Cr=yemen&Cr1=(10.09.2009))
- 48 Bkz.: Hakim Almasmari, “My Group”, Abdul Malik Al-Houthi, Yemen Post Newspaper, 06.09.2009, <http://www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=1&SubID=1240>(10.09.2009)
- 49 Reuters News, “Yemen Points to Iranian Backing for Rebels”, 18.08.2009, <http://www.reuters.com/article/africaCrisis/idUSLI379993>(10.09.2009)
- 50 News Daily, “Yemen protests to Iran over Shi’ite rebels”, 31.08.2009, <http://www.newsdaily.com/stories/tre57u2my-us-yemen-clashes/> (10.09.2009)
- 51 Chris Harnisch , “A Critical War in a Fragile Country: Yemen’s Battle with the Shiite al-Houthi Rebels”, Iran Tracker News, 31.08.2009 , <http://www.irantracker.org/analysis/critical-war-fragile-country-yemens-battle-shiite-al-houthi-rebels>, (10.09.2009)
- 52 Yemen Post Newspaper, “Al-Sadr Movement..”, loc. cit.
- 53 Hammoud Mounassar, “Yemen presses war against northern rebels”, The Daily Star, 11.09.2009, http://www.dailystar.com.lb/article.asp?edition_id=10&categ_id=2&article_id=106371(12.09.2009)
- 54 Yemen Post Newspaper, “Iran offers support for Yemen to end fighting”, 08.09.2009, <http://www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=3&SubID=1254&MainCat=3>(12.09.2009)
- 55 Yemen News Agency (SABA), “Saleh: We can’t accuse Iran, but Iranian support reaches rebels “, 11.09.2009, <http://www.sabanews.net/en/news193497.htm>(12.09.2009)
- 56 UN Office for., loc. cit.
- 57 “Yemen’de S. Arabistan-İran Çatışması (S.Arabia-Iran Conflict in Yemen)”, Haber 10 News”, <http://www.haber10.com/haber/178779/>, 26 August 2009, (10.09.2009)
- 58 Andrew Hammond, “Yemen protests to Iran over Shi’ite rebels”, Reuters News, 31.08.2009, <http://www.reuters.com/article/world-News/idUSTRE57U2MY20090831>, (12.09.2009)
- 59 Sahwa Net, “İraqi MP Demands to Establish Headquarters of al-Houthi in Baghdad”, 16.08.2009., http://www.alsahwanet.net/view_nnews.asp?sub_no=402_2009_08_16_72343, (12.09.2009)
- 60 Yavuz., op. cit., p 41.
- 61 Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın no: 7, Ankara 1996, p. 5-7.
- 62 İhsan S. Sırma, Osmanlı Devletinin Yıkılışında Yemen İşyanları, Konya: Selam Yay., p. 64.
- 63 Başbakanlık Devlet.. op.cit.,p. 9, 32.
- 64 Orhan Gedikli, Yemen’deki Türk İzleri (Turkish Traces in Yemen), *Ufuk Ötesi*, November 2008.
- 65 Yavuz, op. cit., p. 32.
- 66 Gedikli, op. cit.
- 67 Official Website of the Turkish Great National Assembly (TBMM)-Türkiye Büyük Millet Meclisi Resmi İnternet Sitesi, “TBMM Chairman Toptan in Yemen”, 04 March 2009, http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=84304, (06.10.2009)
- 68 For Turkish traces in Yemen pls see: Gedikli, loc. cit.
- 69 O’Ballance, op. cit.,p. 29.
- 70 Gedikli, loc. cit.
- 71 Bkz., T.C. Resmi Gazete, “The Third Term Meeting Protocol of the Turkey-Yemen Joint Committee” 15 February 2008, no: 26788, resolution no : 2008/13219.
- 72 Yemen’de Son Aylarda Meydana Gelen Şiddet Olayları (Recent violent incidents in Yemen- Foreign Ministry Press Release)Hk Dışişleri Bakanlığı Açıklaması, No:97, 18 June 2009.
- 73 Yemen’deki Gelişmeler Hk Dışişleri Bakanlığı Açıklaması,(Foreign Ministry Press Release about Developments in Yemen) No: 166, 23 September 2009.

Mithatpaşa Caddesi 46/4 Kızılay-Ankara
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr